

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1899. Andra Kammaren. N:o 36.

Tisdagen den 9 maj.

Kl. 12 midd.

Sammanträdet leddes af herr vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 2 innevarande månad.

§ 2.

Föredrogs, men blef å nyo bordlagdt lagutskottets utlåtande n:o 65.

§ 3.

Föredrogs, hvart för sig, och blefvo af kammaren godkända statsutskottets nedannämnda utlåtanden:

n:o 86, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af f. d. exercisplatsen Petsarfverum på Gotland;

n:o 87, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af fasta egendomen n:o 23 i kvarteret Hvalfiskan inom Östermalms församling i Stockholm;

n:o 88, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om utredning angående embets- och tjänstemäns dagliga tjänstgöringstid; och

n:o 89, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående förbättrad pension åt öfverstelöjtnanten i armén, majoren vid Gotlands infanteriregemente m. m. grefve A. F. Cronstedt.

§ 4.

Härefter företogs till behandling statsutskottets utlåtande n:o 90, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående utredning i fråga om inlösen af frälseskatteräntor.

*Angående
inlösen af
frälseskatte-
räntor.*

Angående
inlösen af
frälsekatte-
räntor.
(Forts.)

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 137, hade herr J. A. Sjö hemställt, att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda såväl rätta naturen och antalet af de s. k. frälsekatte-räntorna som ock deras räntebelopp samt der- efter, om skäl dertill syntes föranleda, inkomma till Riksdagen med förslag om att dessa räntor måtte af statsverket inlösas och afskrifvas.

Utskottet hemställde emellertid, att herr Sjös förevarande motion icke må af Riksdagen bifallas.

Emot detta beslut hade reservation afgifvits af herr Sjö.

Efter föredragning af utlåtandet anförde:

Herr Erickson i Bjersby: Af utskottets betänkande kan det synas, som skulle motionären hafva inom utskottet varit ensam om sin mening; men jag anser mig skyldig nämna, och detta särskildt med hänsyn till att jag icke blifvit antecknad som reservant, att jag biträdt hans förslag. Det är med anledning häraf jag nu anhåller att få göra samma yrkande, som jag framställde i utskottet, nemligen om bifall till herr Sjös motion och således äfven afslag å utskottets hemställan.

Herr Sjö: Såsom herrarne finna, är denna motion en gengångare från en föregående riksdag; och jag är alldeles förvissad om att den kommer att å nyo gå igen, om icke Riksdagen en gång bifaller ett yrkande i den rigtning, som här af mig gjorts.

Det är långt ifrån angenämt att uppträda i en sådan fråga som denna, då man ser, hurudan behandling den af utskottet fått — icke ett ord har der nämnts af den motivering, som af mig anförts till stöd för min framställning. Men man har ej annat att göra än att taga det med jennmod.

Man hyser dock — åtminstone gör jag det — den fasta öfvertygelsen, att dessa frälsekatte-räntor äro lika berättigade till afskrifning som någonsin grundskatter, skattefrälseräntor, indelningsverk och kyrkotionde m. m.; och jag grundar denna min öfvertygelse derpå, att statens embets- och tjenstemän, som haft hand om denna fråga, ledt den in i ett sådant hjulspår, att det ej gerna kan blifva annan råd, än att Riksdagen något åtgör för att åtminstone få till stånd en utredning, så att man en gång må kunna se, hvilka af dessa räntor böra med rätta utgå och hvilka böra med rätta afskrifvas. Ty som det nu är, är det ett oefferrättighetstillstånd, som icke bör få fort- fara. När en ränteegare skall uttaga sin ränta, skaffar han sig ett bevis om beloppet från den embetsmyndighet, hos hvilken han får beräkningen mest till sin fördel — i Kronobergs län är det vanligen hos häradskrifvarne. Rantegifvaren anser å sin sida ofta beloppet för högt beräknadt och vill derfor ej betala det — han går då till landskontoret och får der ett bevis eller en uträkning rörande räntan till lägre belopp. När rantetagaren då, som vanligen är fallet, ej vill nöjas med detta lägre belopp, blir det rättgång, som ofta nog från

häradsrätten fortsattes till hofrätten och Kongl. Maj:t. När räntegifvaren en gång fått känna på detta och vidkännas stora rättegångskostnader, drager han sig gifvetvis för att en annan gång komma i rättegång och betalar därför hellre det högre beloppet. Så har det gått till på flerfaldiga ställen. Jag kan anföra ett exempel på huru det kan gå till; för icke länge sedan var det en räntegifvare, som låg i rättegång med vederbörande räntetagare, och högsta domstolen afgjorde saken så, att han skulle betala endast efter landskontorets uträkning, men året derpå lagsökte räntetagaren honom dock med yrkande att få ut ränta efter den högre beräkningen. Och dessa uträkningar kunna skilja sig på 10, 20, ja, ända upp till 60 kronor. Det är således ganska väsentliga summor, det gäller; och det är synd om desse räntegifvare, som skola nödgas fortsätta att betala, utan att någon utredning kan komma till stånd. Ty komme en sådan till stånd, är jag alldeles förvissad, att dessa missförhållanden skulle kunna rättas — något, som ej kan ske genom rättegång.

Som bevis på huru det tillgått, kan jag nämna, att en skattekomité, som var samlad här i Stockholm år 1831, skref till Konungens befallningshafvande i Kronobergs län och begärde uppgift på huru räntan utgick i det länet. Konungens befallningshafvande lmnade då det svaret, att då det var tvist om sådana räntor och räntetagaren ej kunde visa något kontrakt eller annan handling på hvad han hade att få, så afdömdes saken så, att man tog det lägsta och det högsta skattebelopp, som ålåg något hemman i den församling, hvarifrån räntegifvaren var stämd, och så togs medeltalet af dessa belopp, som då blef det skattebelopp, som skulle utgå till räntetagaren. Kunna herrarne tycka, att det är rätt att beskatta folk på det viset?

Dessa frälserräntor äro ju ej annat än ett slags undantag, hvarom uppgjordes, då en frälseman sålde ett hemman till en ofrälseman. Sedan ha dessa räntor blifvit antecknade hos häradsskrifvarne samt i landskontoren och kammararkivet, utan att någon myndighet dervid ingripit och utan att räntegifvaren ens varit närvarande eller blifvit hörd — de ha antecknats uteslutande enligt räntetagarnes uppgifter. Jag frågade här om dagen i kammararkivet, om det dock ej till grund för räntan låg något kontrakt eller annan aftalshandling, upprättad mellan räntetagaren och räntegifvaren, när räntan kom till. Nej, svarades det mig, några sådana kontrakt finnas icke, utan endast anteckningar efter ränteeagnens uppgifter. Deraf kan man förstå, att det lätt kan bli olika belopp på dessa tre olika håll, hos häradsskrifvarne, landskontoren och kammararkivet.

Det är nu något mer än sex år, sedan Riksdagen beslöt, att de på viss jord hvilande grundskatter, skattefrälserräntor och indelningsverk skulle afskrifvas och jorden sålunda derifrån befrias mot att i stället varda åsatt dubbel fastighetsbevilning. Genom detta beslut har en viss rättvisa blifvit skipad gent emot innehafvarne af dylik jord; men för andra återstår att vinna rättvisa — nemligen för desse räntegifvare, hvilka icke allenast få utgöra bevilningen, utan äfven få vidkännas ökad värnpligt.

*Angående
inlösen af
frälsskatte-
räntor.
(Forts.)*

*Angående
inlösen af
frälsekatte-
ränder.
(Forts.)*

Då man vet, att den ökade värnpligten på grund af föregående riksdagsskrivelse tillkom så, att med detsamma man åtog sig ökad värnpligt, skulle äfven alla de sekelgamla skatterna å jorden, hvad natur den hafva mände, afskrivas, synes det mig verkligt, som borde man taga så pass hänsyn till och visa så mycket tillmötesgående emot desse räntegifvare, att man anställde en opartisk utredning om frälse-skatte-räntornas rätta natur och om de fortfarande böra utgå eller icke. Detta synes mig vara det minsta, man kan begära. En sådan obillighet och orättvisa i beskattningen, som i detta fall råder, synes mig stå i uppenbar strid med nutidens grundsatser om lika skyldigheter för alla; och man kan väl därför icke beteckna det nuvarande tillståndet annat än som något, som borde rättas och icke kan få fortfara. När så dertill kommer, att i folkmedvetandet ingått öfvertygelsen, att ifrågakvarande frälse-skatte-ränder borde lika väl som grundskatter, skattefrälseränder, indelningsverk och tionde blifva afskrifna, kan jag icke finna, hvarför man ej skulle kunna bifalla en framställning i den rigtning, hvarom jag nu här gjort hemställan och äfven förr i kammaren motionerats.

Mina herrar! Man talar så mycket om att man skall söka göra det behagligt och bra för de mindre jordbrukarne i vårt land; och man har ej blott motionerat i Riksdagen, utan äfven såväl i Riksdagen som annorstädes förordat att bilda egna hem åt mindre jordbrukare. Man har ju också föreslagit att för detta ändamål upplåta en del af statens domäner. Ja, vill och menar man allvar med sådana framställningar, hemställer jag till herrarne, att man i främsta rummet visar och skipar rättvisa åt dessa små hemmansegare, som bära dagens tunga och hetta, lika väl som åt dem, som redan fått afskrifning, och att man låter dem undfå rättvisa i fråga om beskattningen såväl i ena som andra hänseendet, så att man gör det något så när dragligt för dem. Annars få vi ej behålla dem i vårt eget land, utan de lemna oss för att i Amerika eller andra främmande land gå ovissa öden till mötes, och detta därför, att de ej här behandlas så, som de enligt mitt förmenande borde behandlas. De få bibehålla en sekel-gammal orättvisa, då andra fått liknande bördor aflyftade; och dessa stackare, måste jag säga, måste stå och se på, när de andra få en utdelning och de sjelfva ej få något alls.

Jag anser mig böra nämna, att dessa frälse-skatte-ränder utgå nästan öfver hela landet. Det är 19 eller 20 län i riket, der en del inbyggare måste betala dessa frälse-skatte-ränder. Detta gäller icke så mycket Småland, får jag säga, ty der äro frälse-skatte-räntegifvarne ej så många; men jag nitälskar för rättvisa såväl i det ena som i det andra fallet. Derfor har jag ansett, att det vore Riksdagen värdigt att tillse, att något åtgjordes för att, om icke aflyfta dessa bördor, så åtminstone söka framkomma med förslag till något rättvisare förhållanden i förevarande afseende, än hvad nu äro för handen.

Det är därför, som jag, herr talman, vänligt och vördsamt för dessa, som ännu återstå, beder, att herrarne ville hörsamma den bön jag nu har att göra, nemligen om bifall till den framställning jag i min motion gjort.

Herr Anderson i Lydde: Herr talman, mina herrar! Jag har anledning att i denna sak yttra några ord, beroende derpå, att i Marks härad, min valkrets, man har bemärkt herr Sjö's motion, enär i detta härad åtskilliga hemman finnas, som äro belagda med frälseskatteränta.

Man har skrivit till mig och meddelat mig sådana uppgifter om dessa förhållanden, att jag anser skäl vara för handen att, hvad på mig ankomma kan, söka bereda framgång för herr Sjö's motion.

Jag skall be att få meddela herrarne en del uppgifter, som äro mig tillsända, rörande det sätt, hvarpå dessa frälseskatteräntor blifvit ålagda de hemman i Mark, om hvilka jag talar.

Förhållandet var, att i Sätila pastorat fans en prestslägt, hvars medlemmar i långliga tider, som efter far, varit kyrkoherdar i detta pastorat. Släkten var förmögen och hade många hemman der. Denna prestslägt anordnade en skola, som var afsedd att i all framtid ega bestånd, och till denna skola testamentrades åtskilliga hemman. I detta donationsbref heter det: "Våra Skatte- och Frälsehemman, som vi nu ega och hädanefter lagligen kunna förvärfva, hvarå nu och i framtiden försäkras en orubbad och rolig besittningsrättighet för åboerna med deras hustrur, barn och efterkommande, såvida de fullgöra alla dem åliggande åboskyldigheter, ikläda sig Fidei Comissnatur." Ja, i dessa åboskyldigheter ingick också, att i stället för köpeskilling skulle hemmanens innehafvare erlägga frälseskatteränta, som skulle tillfalla Sethelii skola. Detta var år 1779 — alltså för 120 år sedan — men under denna tid har fideikommissnaturen försvunnit från dessa hemman; när och hur detta skedde, vet jag ej. Men numera kan en hvar köpa dessa hemman, när de äro till salu, och inteckning kan i dem givas; men nu är det att märka, att dessa frälseskatteräntor fortfarande ingå till Sätila kommun, ehuru denna Sethelii skola ej längre existerar. Den har under tidernas lopp — när vet jag ej — ingått i folkskolan. Men detta anser jag vara oegentligt, ty den man, som upprättade detta testamente, och som gjorde, att dessa frälseskatteräntor blefvo åsatta, hade ej för afsigt att med dessa räntor hjälpa staten eller kommunen att underhålla skolor, utan hans donation afsåg den skola, som släkten stiftat.

Jag anser, som sagdt, att det är en oegentlighet, att det så är; och detta är ett af skälen, hvarför jag anser en undersökning, sådan som herr Sjö begärt, böra företagas och af regeringen verkställas: ty jag är förvissad om, att på många håll i landet existera sådana orättvisa förhållanden, som jag nu omnämnt.

Herr talman! På grund af hvad jag nu anfört, ber jag att få yrka bifall till herr Sjö's motion och afslag på utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Gustafsson, Andersson* i Helgesta och *Bengtsson* i Bjernalt.

Herr Olsson i Väsby: Herr talman! Så vidt jag kunnat i denna fråga inhemta underrättelser, finnes det ej mer än $\frac{1}{4}$ mantal i Malmöhus län, från hvilket frälseskatteräntor utbetalas. Jag talar följaktligen ej i eget eller i mina valmäns intresse, men som jag är af den åsigten,

*Angående
inlösen af
frälseskatte-
räntor.
(Forts.)*

Angående
inlösen af
frälsekatte-
räntor.
(Forts.)

att herr Sjö's motion är af sådant innehåll, att den bör bifallas, vill jag anföra ett eller tvenne skäl för densamma.

Det första skälet är — hvad som förut i denna kammare blifvit framhållet, när utlåtanden förelegat, som afgifvits med anledning af dylika motioner, och som äfven motionären vid detta tillfälle framhållet — att, när fråga framställs till olika myndigheter rörande beloppet af den frälsekatte-ränta, som bör utgå från ett visst hemman, svaren ha blifvit olika. Olika uppgifter ha då meddelats, och hvar och en kan förstå, att meddelandet af sådana olika uppgifter ej kan annat än medföra olägenhet, samt att tvenne uppgifter i en sådan sak icke begge kunna vara rigtiga.

Jag sluter deraf, att det är nödvändigt att i denna fråga åstadkomma en utredning. Dessutom lär det vara förhållandet, att, när de nyare jordeböckerna skrefvos, de ej skrefvos under kontroll af någon myndighet. Följaktligen kunna i dem ha insmugit sig huru många fel som helst jemte origtiga uppgifter om räntebeloppet.

Då nu herr Sjö icke begär något annat än en utredning och då jag anser en sådan vara nödvändig, och då vidare i fråga om en eventuel afskrifning herr Sjö endast säger, "att, om skäl dertill synas föranleda, Kongl. Maj:t måtte inkomma med förslag, att dessa räntor måtte afskrifvas och af staten inlösas", af hvilket framgår, att herr Sjö ej begär en *ovilkorlig* afskrifning, utan endast en afskrifning, »så vidt skäl dertill förefinnas", kan jag, herr talman, ej annat än yrka bifall till motionen och afslag på utskottets hemställan.

Herr Sandquist: Herr vice talman! Då jag till alla delar instämmer uti den ärade motionärens anförande, så vill jag icke upptaga kammarens tid med att yttra mig något vidare i frågan. Jag ber blott att på de grunder, den ärade motionären anført, få instämma i hans yrkande om bifall till den af honom väckta motionen.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman, mina herrar! Det förslag, som nu föreligger om frälsekatte-räntornas afskrifning, det har Riksdagen förehaft vid flera föregående tillfällen, men då alltid afslagit detsamma. Och anledningen, hvarför Riksdagen gjort det, är den, att dessa frälsekatte-räntor äro af privaträttslig natur och alldeles icke att förlikna med grundskatterna eller skattefrälseräntorna.

Det förslag, som nu föreligger, innehåller så till vida något annat än föregående förslag, som här är fråga om, att Riksdagen skulle an hålla att få en utredning öfver dessa frågor *icke allenast* om dessa räntors *belopp*, utan ock om deras *natur*. Statsutskottet har deremot den uppfattningen, att någon utredning af dessa frågor icke är behöflig, emedan den utredning, som finnes, kan anses vara fullständig.

Beträffande räntebeloppens storlek anser jag det icke vara möjligt för Riksdagen att derom fatta något beslut, ty det vore liktydigt med att bestämma det belopp, som *en* enskild person har att betala till en *annan*, och detta är en rättsfråga, som vederbörande domare får afgöra. Icke kan Riksdagen säga, att en enskild skall betala så och så stort belopp till en annan enskild, ty denna fråga får, som sagdt,

vederbörande myndighet utreda och afdöma med ledning af de handlingar, hvarpå den grundar sig. Således tror jag alls icke, att vi böra taga någon befattning med den saken.

Beträffande nu den andra frågan, huruvida en utredning skulle behövas angående dessa räntors natur, så tror jag, att den gamla utredningen äfven i den delen är tillfredsställande.

Herrarne torde erinra sig, att år 1885, då man beslöt en partiel afskrifning af grundskatterna samt lindring i rustnings- och roteringsbesvärerna, fattades äfven beslut rörande skattefrälseräntorna af innehåll, att då desamma af statsverket inlöstes, skulle den, som var skyldig att betala sådan ränta, erhålla ersättning efter samma proportion som den, hvilken hade fått afskrifning å grundskatten. Genom detta 1885 års beslut kommo de räntegifvare, hvilkas räntor icke af statsverket inlöstes, i en ogynnsammare ställning än de räntegifvare, som derigenom fingo sina räntor inlösta.

Men år 1888 beslöts, att äfven dessa räntegifvare, hvilkas räntor icke blifvit af statsverket inlösta, skulle komma i samma ställning som öfriga skattefrälseräntegifvare. Samma år utfärdade nemligen Kongl. Maj:t den 3 februari en kungörelse, hvars 2 § jag skall be att få uppläsa, då kammaren af densamma tydligt torde finna, att man dragit försorg om att äfven naturen af dessa räntor måtte blifva utredd, i händelse någon tvivelaktighet derutinnan skulle förefinnas. I denna 2 § stadgas nemligen: "För utbekommande af denna ersättning skall hemmansegaren till Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet aflemna, jemte skriftlig anmälan, vederbörligt qvitto å den oguldna räntan, tillika utvisande huru denna utgjorts. Derest kammarkollegium redan yttrat sig om räntans egenskap af skattefrälseränta och dess kronan afhända belopp i penningar och persedlar, eger Kongl. Maj:ts befallningshafvande af under händer varande statsmedel och under titel: förskott att hos Riksdagen anmälas till ersättande, till hemmansegaren anordna den honom tillkommande ersättning; börande i motsatt fall Kongl. Maj:ts befallningshafvande öfversända de aflemnade handlingarne till kollegium för meddelande af sådant yttrande; hvarefter, och sedan kollegii yttrande till Kongl. Maj:ts befallningshafvande ankommit, med anordningen af ersättningen på nämnda sätt förfares." Här är alldeles tydligt och klart, att, för den händelse en frälsekatte-räntegifvare är af den uppfattning, att hans ränta icke är af frälsekatte- utan af skattefrälsekatte-natur och därför anser det vara orättvist, att han fortfarande skall betala densamma, han för att få ändring eger att till Konungens befallningshafvande insända sitt qvitto å betalningen af densamma, då Konungens befallningshafvande, i händelse någon undersökning angående räntans natur icke gjorts, drager försorg om att en utredning härutiinnan blifver af kammarkollegium verkställd. Då har man väl fått en sådan utredning, som motionären begärt. Då frälsekatte-räntegifvarne enligt gällande lag hafva rätt att erhålla en sådan utredning, har Riksdagen icke något skäl att besluta sig för någon utredning härutiinnan, då någon säkrare och bättre än den, som nu står till buds, icke gerna kan gifvas.

Nu sade en talare på elfsborgsbänken, att sådana orimligheter

*Angående
inlösen af
frälsekatte-
räntor.
(Forts.)*

*Angående
inlösen af
frälsekatte-
räntor.
(Forts.)*

föreligga, att Riksdagen måste träda hjälpande emellan. Han påpekade dervid som exempel, att i hans hemort hade en person sålt ett frälsehemman och dervid undantagit frälseräntan, som han skänkt till skoldistriktet för upprättande af en skola. Detta är just ett bevis på, att här föreligger en privat affär. Om man nu slår in på den vägen, att Riksdagen af statsmedel skall betala sådana räntor, hvar skall man då kunna sätta gränsen för statens skyldighet att träda emellan? Ingenstädes. Lika väl kan man då komma med gamla penningeinteckningar och gamla nyttjanderättsinteckningar och begära, att staten skall träda emellan vid gäldandet af dem, ty de kunna ju många gånger kallas orättvisa, men de grunda sig ju dock på privaträttsliga aftal, som måste respekteras. Innan Riksdagen ger sig in på sådana saker, måste den betänka, att här i sjelfva verket ifrågasättes att medelst skatter, som alla måste betala, sätta vissa enskilda personer i tillfälle att betala sina skulder till andra enskilda personer, och detta är dock att gå för långt.

Man kan härvidlag draga upp en jämförelse mellan dessa frälse-skatte-räntor och afgälderna från skattelägenheter. Herrarne torde erinra sig, att 1896 aflät Riksdagen en skrivelse till Kongl. Maj:t angående afskrifning af dessa afgälder, men herrarne torde också erinra sig, att i denna skrivelse står tydligt och klart uttaladt, att det begäres en nedsättning i sådan afgäld endast för hvad å skattelägenhet belöper af grundskatter samt öfriga utskylder och besvär, som stamhemmanet haft att utgöra. Men det finnes afgälder, som äro tio gånger högre än den del, som belöper å grundskatter och indelningsverk, och dock har Riksdagen icke vågat ifrågasätta, att dessa afgälder skulle aflyftas ifrån dessa smålägenheter, ty Riksdagen har insett det orimliga häruti.

Jag skall icke uppehålla tiden längre, då jag märker, att herrarne icke längre vilja höra på, och jag deraf kan förstå, att herrarne redan fattat sin position i denna fråga och äro på det klara, huru herrarne komma att handla. Emellertid anser jag, att statsutskottet i år, lika väl som föregående år, haft fullgoda skäl för sin uppfattning, att staten i ett fall sådant som detta icke kan träda emellan.

Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Pettersson i Österhaninge: Då äfven jag är af den uppfattning, att en utredning i det syfte herr Sjö föreslagit är behöflig och önskvärd, såsom ock egnad att i någon mån stäffa det missnöje, som är rådande bland dem, som hafva att utgöra dessa räntor, skall jag be att få förena mig med dem, som här yrkat afslag å utskottets hemställan och bifall till motionen.

Herr Hedin i Torp: Jag kunde nöja mig med att instämma uti hvad herr Sjö sagt i denna fråga, men då densamma något berör den ort jag representerar och jag varit i tillfälle att på nära håll se, huru förhållandena der gestalta sig i detta afseende, vill jag dock säga några ord.

Det är ju så, att dessa räntor i vanliga fall betalas af små hem-

mansinnehafvare, och då dessa hafva rättighet att sälja sina hemman i ännu mindre delar och genom afsöndringar, bli dessa räntebelopp ofta sönderdelade i så små delar, att det för räntetagarne blir mycket svårt att hålla reda på hos hvilken de skola uppbara dessa räntor. Det har under diskussionen i dag liksom i utskottets betänkande framhållits, hurusom staten icke hade någon skyldighet att här träda emellan; och det kan ju hända, att någon *direkt* skyldighet torde häruti icke vara fråga om. Men jag hemställer ändock, om icke något från statens sida bör göras. Ty låt vara, att skyldigheten att utgöra dessa räntor är en privat affär, som kommit till stånd genom enskilda förhandlingar, så ha de dock fastslagits och fastslås i jordeböckerna genom *statens* försorg. De hade aldrig fått den natur de nu ha, om ej det skett genom lagstiftning. Det är ock den lagstiftandes skyldighet att åstadkomma ändring, så att dessa skattebördor ej må för alltid hvila på en del jord, då större delen fått sina grundskatter afskrifna.

Då man köper ett hemman, som har att utgöra en sådan ränta, behöfver icke något undantag beträffande densamma göras i kontraktet eller åtkomsthändlingarna, och i gravationsbeviset blir den icke synlig. Det är sjelfva naturen hos dessa räntor, som gör, att man får dragas med dem hela tiden igenom. I samma mån som dessa afskrifningar verka, tilltager missnöjet hos dessa, som hafva att betala frälseskatte-*räntor*, de få ingen skattelindring, men väl ökade skyldigheter.

Många ha till mig uttalat en önskan om att något i denna sak borde göras, och jag har därför icke velat lemna detta tillfälle obeaktadt att göra ett inlägg i denna fråga.

Jag tror, att staten borde kunna träda emellan, och jag har just begärt ordet för att i min mån medverka till att ett skrivelseförslag måtte komma till stånd, så att man i sinom tid från Kongl. Maj:t kunde förvänta åtminstone ett medlingsförslag, hvarigenom förhållandet mellan räntegifvarne och räntetagarne blefve ordnad. Jag tror, att räntegifvarne skola befinnas villiga att biträda en uppgörelse, i händelse de finge någon hjälp af staten, så att dessa trassliga härfvor någon gång kunde utredas och saken på något sätt bli klar; kanhända äfven räntetagarne skulle afstå en del för att komma ifrån det med kraf af fordran förenade besväret.

Jag vill icke upptaga tiden längre, utan ber blott att få instämma i herr Sjös motion och yrka afslag å utskottets hemställan.

Grefve Hamilton: Nog är det rätt egendomligt, herr talman, att man här i kammaren skall behöfva upptaga tiden med debatter sådana som denna.

År efter år har denna fråga kommit fram, och år efter år har densamma helt och hållet af utskottet afstyrkts, och giltigheten af motionärens framställning af Riksdagen underkänts. Likväl kommer han tillbaka med sin framställning, och det ser ut, som han skulle antaga, att om han blott håller på, skall han trötta ut Riksdagen, så att den till slut går in på hvad han begärt. För min del hoppas

*Angående
inlösen af
frälseskatte-
räntor.
(Forts.)*

Angående
inlösen af
frälsekatte-
räntor.
(Forts.)

jag, att Riksdagen håller sig så kry, att den icke tröttnar på att säga nej till denna framställning.

Då jag säger detta, kan jag å andra sidan mycket väl förstå, att de förhållanden, man här talat om, skola ge anledning till missnöje. Ty det är lätt att förstå, att om två hemman ligga bredvid hvarandra, och det ena har fått sin ränta afskrifven, men icke det andra, som har ungefär lika stor ränta, hvars ursprung hemmanets egare likväl icke så synnerligen väl känner till, då det kanske daterar sig hundra år tillbaka i tiden, han då kan göra sig den frågan: "hvarför skall icke jag få afskrifning likaväl som min granne?" Men icke har man dermed bevisat, att man af statsmedel skall ersätta sådana räntegifvare. Det är precis samma förhållande, om två hemman, som båda äro intecknade, ligga bredvid hvarandra, men endast det ena har fått sina inteckningar efterskänkta; ty äfven då kan det andra hemmanets egare tycka, att det är fasligt hårdt, och säga: "hvarför träffade icke lyckan mig lika väl?", men icke kan han komma till staten och säga, att staten skall inlösa hans inteckning.

Man talar om rättvisa och billighet, men icke är det rättvist att taga af statsmedel, af andra skattdragandes medel för att lemna ersättning på grund af förbindelser, som uppkommit genom rent privata aftal. Nu säger man visserligen, att här är blott fråga om en utredning. Men har man tänkt på, hvad denna utredning skulle afse: rätta naturen och antalet af dessa räntor? Men utredningen måste då, enär hvarje ränta tillkommit på grund af olikartade privata aftal, afse hvarje ränta i landet. Vidare skulle denna utredning afse, säger motionären, ett fixerande af, hvilka belopp rätteligen borde utgå. Men detta kan Kongl. Maj:t icke fixera, såsom herr Carl Persson framhållit. Om också Kongl. Maj:t tillsatte en komité, som ginge igenom urkunderna för hvarje ränta, och denna komité förklarade: Vi ha kommit till det resultatet, att räntan utgått med det och det beloppet, men rätteligen hade det bort vara så och så stort, så kan Kongl. Maj:t ändock icke taga sig till att bestämma det, ty det faller utom Kongl. Maj:ts befogenhet, det hör till domstols handläggning.

Debatten om denna fråga har så många gånger upprepats, att något nytt ej kan i densamma sägas, utan samma argument för och emot oupphörligen anföras. Jag har dock i år såsom vid föregående tillfällen velat uttala min uppfattning och hoppas, att kammaren bifaller utskottets hemställan.

Herr Holmgren i Hillebola: I det skede, hvari frågan nu befinnes sig, har kammaren knappt något annat att göra än att bifalla utskottets förslag. Men jag tror, att framdeles en partiel lösning af frågan vore möjlig. Jag håller före, att Riksdagen skulle kunna uppgifva den ståndpunkt den hittills intagit, att nemligen likställa alla frälsekattehemman med hvarandra. Enligt min uppfattning borde sådana frälsekattehemman, som ursprungligen varit skatte, likställas med skattefrälsehemman, så att räntorna af staten inlöstes. Någon utredning i det afseendet behöfves icke; den finnes förut. Det gifves ett högst betydande antal frälsekattehemman af denna natur. Helt

annat är förhållandet med de frälseskattehemman, som från början varit frälse, men blifvit frälseskattehemman genom öfverenskommelse om viss afgälds läggande på hemmanet. Jag tror sålunda, att det vore skäl i att från denna synpunkt och med här angifna inskränkning taga frågan i öfvervägande, på det möjligen en partiel lösning af densamma måtte vinnas. Mot ett sådant förslag kan visserligen invändas, att det ej är alldeles gifvet, att räntan nu har samma belopp, som den ursprungligen hade. Men uppgifterna derom finnas i jordeböckerna, hvadan någon utredning ej behöfves.

Jag vill således uttala den förhoppning, att Riksdagen måtte öfvergifva den hittills i denna fråga intagna ständpunkten och söka vinna en lösning af densamma med hänsyn till det slag af frälseskattehemman jag här berört. Något yrkande har jag, herr vice talman, ej att framställa.

Herr Sjö: En ärad ledamot på malmöhuslänsbänken nämnde, att i hans valkrets icke funnes några frälseskatteräntor och för öfrigt i Malmöhus läu endast en obetydlighet. Detta är en sann uppgift. Men jag hemtar af det förhållandet, att han detta oaktadt yttrade sig till förmån för en utredning, stöd för det påståendet, att hvarje rättänkande man icke gerna kan annat än biträda ett förslag om utredning af den föreliggande frågan. Jag högaktar denne man, därför att han sålunda uppträder till befrämjande af en sak, som icke direkt berör honom, men som enligt mitt förmenande är af sant fosterländsk beskaffenhet. Det må vara hvilken orättfärdig sak som helst — kan jag deri åstadkomma rättelse, må jag ej fråga efter, hvad jag derför uppoffrar. Ej är det vårt land värdigt, att en eller annan fattig hemmansägare skall lida orätt därför att möjligtvis en frälseman förr begått en orättvisa derigenom att han fått alltför hög ränta införd t. ex. hos häradskrifvaren eller landskontoret eller kammararkivet. Tro icke herrarne, att det vore en god sak, om Riksdagen, då en ändring icke på rättslig väg kan vinnas, toge initiativet till en rättelse af detta missförhållande? För egen del är jag hvarken gifvare eller tagare af sådana räntor; inga anhöriga har jag heller, som uppbära eller betala sådana, och i den kommun jag tillhör finnas endast två hemmansnummer, som erlægga sådan ränta, hvilka för öfrigt bo 1 1/2 mil ifrån mig. Det är sålunda icke i eget intresse jag talar — jag ber att få på det bestämdaste tillbakavisa de insinuationer, som för lidet år i den rigtningen framställes — nej, det är i rättvisans namn jag yrkar en ändring i denna sak. Det är ej fosterlandet värdigt att låta denna orätt vederfaras ett fåtal fattige män. Dessa räntor uppgå blott till något öfver 1,400,000 kronor enligt den af generaldirektör Anderson verkställda utredningen. Denna utredning är dock icke så detaljerad, att man kan få reda på, om de skola utgå eller icke, såsom herr Carl Persson påstod. Han förklarade, att ingen annan utredning behöfdes. Detta är alldeles orgitigt. Uppgifterna äro nemligen lemnade i klump för hvarje län. Man får veta, att det är invånare i 19 län, som betala sådana räntor. Någon detaljerad utredning har jag ej kunnat erhålla, oaktadt jag hört mig för i kammararkivet.

*Angående
inlösen af
frälseskatte-
räntor.
(Forts.)*

*Angående
inlösen af
frälsekatte-
räntor.
(Forts.)*

Jag tror därför, att det är mycket stort skäl att få en sådan. Jag ber ock att få erinra om att det är ganska svårt att få utredt, om en ränta är frälsekatte- eller skattefrälseränta, hvilket ju är af stor betydelse, då det senare slaget är berättigadt till afskrifning, men ej det förra. I marginalen står t. ex. antecknad: "förmodligen frälse", "troligen skattefrälse" o. s. v. För öfrigt äro 40 årgångar af jordeböckerna uppbrunna, hvilket naturligen ökar svårigheterna. Man har tagit hvad man tyckt. För min del önskade jag, att man snarare måtte fria än fälla — såsom det heter i domarereglerna — en, som betalar ränta, men kanske icke skulle betala.

För några år sedan, då skatteregeringsförslaget hade gått igenom, gick jag upp i kammararkivet — sedan jag antecknat de frälseräntor, som utbetalades från min valkrets — gaf arkivarien denna förteckning och bad honom efter verkställd undersökning meddela, om någon af dem var berättigad till afskrifning. Han lofvade välvilligt göra det. Efter 14 dagar fick jag hemta uppgift. Det befans då, att ett hemman, Källebo i Elmeboda församling, var berättigadt till afskrifning, ehuru det var antecknad som frälsekatte. När jag kom hem, skickade jag bud till hemmanet och meddelade, att det skulle erhålla afskrifning, efter hvad som meddelats i kammararkivet. Men hvad händer? Då papperen komma dit från Konungens befallningshafvande, erhålles det svaret, att hemmanet är frälsekatte, icke skattefrälse. Så ser man, huru den ene säger ett, den andre ett annat; huru skall man då kunna finna det rätta?

Vidare sade herr Carl Persson, att dessa räntor äro af privat natur. Jag skulle gifva honom rätt deri, att en stor del af dem så äro, men statens embets- och tjenstemän hafva blandat sig i aflären. Och de ha låtit vederbörande egare af räntorna få dem antecknade, hvad synes, alldeles efter godtycke. I kammararkivet har jag frågat, om det finnes några handlingar, som kunna ligga till grund för anteckningarna, men man har svarat nej. Jag vädjar till min granne till höger, som är landskamrerare i Kronobergs län, om han kan säga, att der finnas handlingar till grund för anteckningarna. Mig veterligen finnes det ej sådana. När så tillgått, att ränteegaren förr i tiden fått låta göra auteckningar nästan efter godtycke utan de lagliga myndigheternas föreskrift, och utan att räntegifvaren varit närvarande vid anteckningens verkställande, då hemställer jag, om saken tillkommit på rätt sätt. Ja, jag vill fråga den ädle grefven här midt emot, om det var såsom sig borde, om icke frälsemännen på den tiden gingo till våga på ett sätt, som ej nu skulle dem tillåtas. De voro då de, som gerna ville diktera och föreskrefvo lagar, och det i mycket på ett allt annat än godt sätt — och jag vet, att herr grefven nog också vill föreskrifva oss hvad som här skall uträttas. Men jag hoppas, att herrarne taga hänsyn till rättvisa och billighet här såsom i andra fall.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att Kongl. Maj:t på begäran af frälsemännen fått dessa räntor år 1789 fastslagna att för framtiden utgå. Således har Kongl. Maj:t också ingripit i denna fråga på ett sätt, som han enligt mitt förmenande icke bort göra. Men är

detta rent privata affärer, då bör icke Kongl. Maj:t, icke härads-skrifvare, landskontor eller kammararkiv inlåta sig derpå.

Vidare sade herr Carl Persson — och det underströks, tror jag, af herr grefve Hamilton — att dessa frälseskatteräntor vore att jemställa med inteckningar. Jag hemställer till herrarne, om en sådan jemförelse kan vara berättigad. Den är ju rent absurd, minst sagt, och jag förmodar, att de sjelfva ej tro derpå.

Jag ber här att få omnämna, hurusom i en gård i Elmeboda socken räntegifvaren, som har $\frac{1}{4}$ mantal, fick räntan uträknad hos härads-skrifvaren till 226 gånger högre belopp, än landskontoret uträknat den till. Vilja nu sådana räntegifvare ej betala de högre räntefgifterna, få de underkasta sig rättegångar med rättegångskostnader på flere hundra kronor, och när de gått den vägen en gång, då betala de hellre det högre beloppet än att anlita rättvisan.

Det är icke länge sedan Riksdagen — det var 1896, tror jag — aflät en skrivelse om att ungetår sådana onera som dessa skulle afskrifvas på afsöndrade lagenheter. Vi hafva skrifvit om nästan alla andra skatter, som icke fugo följa med den stora skatteafskrifningen. Der har Riksdagen visat sig behjerta billighetens och rättvisans kraf. Likaså har utskottet vid denna riksdag nyligen tillstyrkt en skrivelse om smörtionden i Halland. Då man sålunda på alla områden söker ställa till rättvist, hvarför icke äfven här?

På grund af hvad jag anfört anhåller jag vördsamt och vänligt, att kammaren ville hörsamma de stackars hemmansegares begäran, hvilkas talan jag i denna stund för, och bifalla den af mig väckt motionen samt afslå utskottets hemställan.

Med herr Sjö förenade sig herr *Jönsson* i Mårarp.

Herr Andersson i Helgesta: Jag ber först få tillkännagifva, att jag sjelf icke beröres af frågan om dessa frälseskatteräntor, ty jag har inga sådana. Men det finnes flere i mitt kommittentskap, som hafva sådana. Dertför vill jag ock säga några ord. Det har sagts, att dessa räntor äro af privat natur, och att staten har icke dermed att göra; de äro alldeles såsom en annan affär, således kan icke staten tråda emellan. Men jag skall be att få upplysa, att många af dessa räntor hafva ursprungligen varit af samma natur som skattefrälseräntor, men förändrat natur derigenom att ränteegaren inköpt det hemman, som haft den skatten, och då han sålde det, blef det frälseskattehemman.

Herr grefve Hamilton klandrar oss, derför att vi komma den ena gången efter den andra. Men just detta, att vi så komma igen, är i sjelfva verket beviset på, att det här är fråga om en börda, som alltför hårdt trycker dem, som bära den, och hvars aflyftande kräfves af rättvisa och billighet.

Det är ju itrån statens synpunkt icke mycket det här är fråga om. Frälseskatteräntorna uppgå ju endast till ett kapitalbelopp af omkring 1,300,000 à 1,400,000 kronor. Det måste ju ausas såsom eu småsak för staten, men för de enskilda, hvilka det åligger att utgifva dessa räntor, äro de dock ganska betungande. Vid grundskatternas afskrifning

*Angående
inlösen af
frälseskatte-
räntor.
(Forts.)*

Angående
inlösen af
frälsekatte-
räntor.
(Forts.)

finjo dessa behålla det onus, som räntorna i fråga innebär, oaktadt de dock i samma mån som alla andra finjo en ökad värupligt, hvilken sedermera blifvit höjd såväl för dem som alla andra medborgare.

Jag tycker verkligen, att då motionären blott begär en utredning i frågan, skulle väl äfven greve Hamilton kunna vara med om denna, ty jag anser verkligen, att om man skulle neka att företaga en dylik, skulle det just bevisa, att man vore rädd för dagsljuset. Är det nu så, att inlösen af frälsekatte-räntorna icke är rättvis, ja, då blir ju detta genom utredningen klart, och denna frågan skaffas ur verlden. Är det framställda krafvet återigen rättvist, hvarför skall man då icke företaga en utredning i frågan?

Som jag förut nämnt, har jag icke något enskildt intresse af de förevarande räntornas bortskaffande, men jag tror, att detta åtminstone i många fall skulle vara rättvist; och för öfrigt kan det nog hända, att det icke alltid varit rättvisa, som dikterat åsättandet af dessa räntor, utan att det nog är behöfligt, att dessa skatter jemnas ut, så att småfolket må komma ifrån de skatter, som orättvist blifvit dem ålagda.

Jag kan på grund af de skäl, jag nu anført, icke vara med om att afslå den nu föreliggande motionen, utan jag skall, herr talman, be att få instämna uti det önskemål, som herr Sjö framställt i sin motion, nemligen att en utredning i frågan måtte komma till stånd, på det att, om afskrifningen af frälsekatte-räntorna är rättvis, räntorna måtte inlösas, men om så icke är fallet, man måtte vinna klarhet i sådant afseende. Jag yrkar alltså bifall till herr Sjös motion.

Grefve Hamilton: Jag skall tillåta mig att vördsamt hemställa till den ärade representanten för Konga härad, om han icke skulle kunnat diskutera denna fråga utan att begagna så skarpa uttryck och så starka tillmälen. Herr Sjö yttrade i början af sitt anförande, att ingen *rättänkande* man kunde låta bli att vara med om hans motion, och han sökte sedermera uti sitt anförande göra mig ansvarig icke blott för mina förfäders synder, utan för allt hvad ridderskapet och adeln försyndat sig ifrån historiens början. Jag vet icke, hvad herr Sjös kamrater i statsutskottet säga om en dylik anmärkning, som han rigtat mot dem, men med afseende å anmärkningen, i hvad den mig angår, anhåller jag, att den saken först måtte göras till föremål för utredning; och jag vill blott taga till mitt försvar den satsen, att hvar skall sin sak böta.

Jag begärde emellertid icke ordet för denna lilla personliga anmärkning, utan jag gjorde det för att få fästa uppmärksamheten derpå, att herr Sjö i sitt sista anförande yttrade något, som mycket bra belyser, hvad frågan här verkligen gäller. Hvarför skall man, sade han, vara obillig nu, då det är fråga om räntor på endast 1,400,000 kronor. Ja, hvad är det. Jo, det är bara ett kapital på 35,000,000 kronor efter 4 procent ränta, som man vill, att statsverket skulle betala ut. Och det är icke småsaker, efter min uppfattning åtminstone.

Herr Johnsson: Det kan, synes det mig, icke annat än väcka uppmärksamhet, att statsutskottet är efter år afslår en framställning i förevarande ämne. Visserligen kan man säga, att frågan är af privat natur, men då staten genom lag legaliserat ett förhållande, som med tiden blifvit oegentligt, är det statens pligt att träda emellan, och ensamt detta synes mig vara tillräckligt motiv för ett bifall till en utredning af saken. Om motionären inskränkt sig till att endast yrka en utredning, skulle jag obetingadt hafva bifallit hans förslag, men då motionen går ut på att Riksdagen skulle besluta, att frälsekatte-räntorna skulle afskrifvas, anser jag, att frågan är i ett allt för outredt skick för att beslut skulle kunna fattas i densamma. Jag hoppas emellertid, att frågan vid ett annat tillfälle skall i denna del föreläggas Riksdagen, och att Riksdagen då icke skall ensidigt afslå en framställning i ämnet, ty de öfverklagade missförhållandena kunna icke regleras annat än genom särskilda beslut af Riksdagen.

Herr talman, jag har intet yrkande att göra.

Herr Petersson i Dänningelanda: Om de här ifrågavarande räntorna blifvit fastslagna vid skattejord, hade de varit likställda med de räntor, som utgå till undervisning och dylikt, och det hade i sådant fall varit lämpligast, att de blifvit gjorda till föremål för utredning vid domstol. Men när de tillkommit genom regeringshandling — jag vill nu icke yttra mig om huruvida denna var grundlagsenlig eller icke, utan fäster mig endast vid det faktum, att det är genom Kongl. Maj:ts åtgärder, som de blifvit fastslagna vid jorden — måste det vara Riksdagens skyldighet att tillse, att äfven denna orättvisa borttages, likaväl som skattefrälseräntorna och dylikt. Detta kan naturligtvis icke ske på annat sätt, än att Riksdagen beviljar en afskrifning af räntorna. Jag skulle helst hafva sett, om motionären gått rakt på sak och begärt, att dessa frälsekatte-räntegifvare likställdes med dem, som hafva skattefrälseräntor, men då hans motion i alla fall leder till samma mål, ber jag att få yrka bifall till densamma.

Herr David Bergström: Herr talman, mina herrar! Det var med mycket intresse jag åhörde den ifver och värme, hvarmed den ärade representanten för Konga härad uttalade sig för rättvisa mot *de små*. Men det förefaller mig, som om denna ifver vore något hastigt påkommen, ty i lördags afton, när så godt som hela smålandsbänken reste sig och instämde med herr Ivar Månsson, då ifrade man sannerligen icke så mycket för rättvisan mot *de små*, utan i stället för *status quo*.

Jag ifrar i denna fråga för *status quo*; och därför skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Sjö: Nej, herr Bergström, det är just det jag *icke* vill, nemligen att det skall så hastigt tillkomma, utan jag vill en *utredning*, och därför har jag också föreslagit en sådan.

Hvad beträffar rösträttsfrågans behandling, så hör den icke alls hit, ty den kan ju anses vara afgjord.

Angående
inlösen af
frälsekatte-
räntor.
(Forts.)

*Angående
inlösen af
frälsekatte-
räntor.
(Forts.)*

Angående vidare grefve Hamiltons yttrande, så ville han kapitalisera frälsekatte-räntorna till 35,000,000 kronor. Ja, den, som kan handtera siffror på det viset, den är icke god att räkna med. Jag har sagt, att frälsekatte-räntorna gingo upp till ett kapital af något öfver 1,400,000 kronor eller en utgift årligen af omkring 58,000 kronor. Det är en betydlig skilnad. Vi skola akta oss att handtera siffror annorlunda, än de verkliga innehålla.

Grefve Hamilton sade vidare i sitt första anförande, att motionärerna i denna fråga vore så envisa, att de trodde visst, att detta till sist skulle hjälpa. Men jag vill å min sida hemställa till grefve Hamilton och hans likar, om icke de, när det är fråga om löne-förbättringar åt dem och dylikt, äro mycket envisa och synnerligast i det fallet, att de anse sina fordringar vara skäliga och billiga. Men dylika anspråk beviljas dock icke heller, utan att en föregående utredning kommit till stånd.

Jag yttrade vidare i mitt anförande, att enligt min mening hvarje rättänkande man skulle vara med om min motion och biträda densamma, då deri icke göres annat än en framställning till Kongl. Maj:t om utredning af frågan. Det var ingalunda hårda ord från min sida, så jag beklagar, om grefve Hamilton fattat dem på ett sådant sätt. Det var verkligt icke min mening, att de så skulle vara.

Det heter om dessa frälsekatte-räntetagare uti kongl. brevet den 21 februari 1789, § 5, att räntegaren ansvarar alltid för rustning och prestationer af hemmanet. Men huru utgör denne räntegare dessa prestationer och dessa rustningar? Mig veterligt hafva dessa räntegare aldrig utgjort annat än bevillning för sin frälseränta. Det och ingenting annat. Att det gått underligt till vid dessa skatteafskrifningar, torde icke kunna bestridas, och för att visa detta, behöver jag blott erinra herrarne om hvad jag inhemtat vid statsrevisionen år 1897. Finspongs jern- och styckebruk hade år 1689 blifvit på evärdliga tider upplåtet åt Louis De Geer mot vilkor, att han skulle till statsverket lemlna en årlig afgift af 600 daler silfvermynt. Detta arrende inregistrerades uti kronans jordeböcker. Efter det Riksdagen sedermera genom beslut af år 1885 och år 1892 förordnat, att grundskatter, skattefrälseräntor och indelningsverk skulle afskrifvas, var det som egarne till Finspongs jern- och styckebruk kommo in till kammarkollegium och begärde, att detta arrende skulle afskrifvas på samma sätt som grundskatterna, skattefrälseräntorna och indelningsverket. Kammarkollegium resolverade också genom beslut af år 1896, att de skulle få afskrifning af arrendet. Med anledning af detta kammarkollegii beslut anförde advokatfiskalsembetet vid kollegium hos Kongl. Maj:t underdåniga besvär och yrkade, att det öfverklagade beslutet måtte upphävas. Men hvad tro herrarne, att Kongl. Maj:t gjorde? Jo, Kongl. Maj:t godkände eller fastställde kammarkollegii beslut gent emot advokatfiskalsembetets åsigt i denna fråga. När således en arrendator kan få afskrifning af arrende liksom af grundskatter och indelningsverk, hemställer jag till herrarne, om det icke finnes lika goda skäl för att åstadkomma en utredning i förevarande hänseende. Och jag frågar herrarne litet hvar, hvad voro egentligen grund-

skatterna? Jo, bevilling, som fastighetsegarne åtagit sig år efter annat. Och de skulle utgå, till dess det ändamål, för hvilket de voro beviljade, blifvit uppfyllt. Men när räntegifvarne eller de, som betalade bevillingen, sedermera kommo in till Kongl. Maj:t med begäran, att bevilling skulle upphöra, då sade Kongl. Maj:t: nej, nu äro de intagna i kronans jordeböcker; nu få ni betala dem på samma sätt som indelningsverket. Detta var också, man kan säga, en privat uppgörelse emellan rust- och rotehållarne, å ena sidan, och Kongl. Maj:t, å den andra. Men detta blef sedermera afskrifvet. Detta tager man emellertid icke nu hänsyn till, och man vill icke ens åstadkomma en utredning till punkt och pricka i den förevarande frågan.

Det är dessa af mig nu anförda skäl — och många flera skulle jag kunna tillägga, men jag vill icke trötta kammaren dermed — som föranledt min motion. Jag skall nu tillåta mig att ännu en gång vördsamt bönfälla hos kammaren, att herrarne ville behjerta dessa stackars smås ställning och bifalla motionen.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman, jag skall icke upptaga kammarens tid med något längre anförande.

Då motionären åberopat ett utlåtande, som ännu knappast är bordlagdt, såsom stöd för sin motion, kan det icke falla mig in att försvara hvad utskottet i den delen gjort, det kommer nog att talas om i sinom tid. Men jag ber att få fästa mig vid en sak, som finnes antydd i motionen, nemligen att densamma skulle hafva vunnit stöd genom fjolårets riksdagsbeslut och att den därför i år borde kunna vinna bifall. Men härvidlag är att märka, att det beslut, som fjolårets Riksdag fattade i denna fråga, icke kan anses som skäl för att Riksdagen nu skulle hafva en annan åsigt härutinnan, än den förut haft.

Det har här talats om bortlösandet från viss jord af en skatt, som kallas landskyld. Om denna skatt har dock kammarkollegium bestämdt sagt, att den var af frälseskattens natur, och collegium kunde därför icke tillstyrka Riksdagen att ikläda sig någon skyldighet att afskrifva densamma, men likväl tillstyrkte kammarkollegium Kongl. Maj:t att ordna saken så, att dessa skattskyldiga hemman skulle kunna komma ifrån detta onus. Kongl. Maj:t framlade också en proposition i den riktning, som kammarkollegium antydt, och denna blef af Riksdagen godkänd. Derigenom kommo dessa skattegifvare i tillfälle att blifva qvitt sina skatter af nu ifrågavarande slag, men detta skedde dock på det sättet, att de köpte sig fria derifrån.

Riksdagen kunde fatta ett sådant beslut, emedan dessa frälseskatteräntor ingingo till institutioner, som det tillkom Riksdagen att reglera, såsom kyrkor och skolor, asyler m. m. Riksdagen kunde ålägga dessa inrättningar att kapitalisera de inkomster, som de uppbyro genom afgifter från vissa hemman, så att de derigenom skulle få ett kapital, hvarifrån de kunde få räntor i stället för ifrån dessa hemman. Hvarje skattskyldigt hemman hade således i detta fall rätt att köpa sig fritt från denna skatt.

Beträffande de räntor återigen, som det här är fråga om, kan Riksdagen icke säga detsamma som om landskylden, ty det är här

Angående
inlösen af
frälsekatte-
räntor.
(Forts.)

enskilda personer, som hafva dessa räntor såsom sin privata egen-
dom. Riksdagen kan derfor icke ålägga räntetagarne att sälja sina
räntor till den hemmansegare, som gifver ut den. Helt annorlunda
var förhållandet med landskylden, ty der fingo institutionerna i alla
händelser sin årliga inkomst.

Till ytterligare bevis vill jag andraga, att statsutskottet i fjol hade
att behandla en motion af en skånerepresentant angående hospitals-
räntorna, i hvilken motion begärdes, att dessa räntor skulle afskrifvas
eller af staten inlösas. Emellertid visade den utredning, som verk-
ställdes rörande denna fråga, att dessa räntor vore af frälsekatte-
natur och att staten följaktligen icke kunde ikläda sig något ansvar för dem.

Motionären tog reson, och i den motion, som han äfven i år
framlagt i ämnet, har han tagit hänsyn till Riksdagens beslut förra
året, och statsutskottet har också tillstyrkt hvad motionären nu begärt.
Detta har statsutskottet kunnat göra på den grund, att dessa hospitals-
räntor ingå till statsverket och att statsverket iklädt sig samma
skyldighet gent emot hospitalet, som förut ålegat hospitalshemmanen.
Nu säger statsutskottet, att det icke kan tillstyrka Riksdagen att
beträffande frälsekatte-räntorna fatta ett beslut i öfverensstämmelse
med det, som gälde landskylden. Och det är mellan desse tvenne
saker en så stor skilnad, att man icke behöfver ens diskutera
derom.

Jag vidhåller fortfarande mitt yrkande.

Häruti instämde herr *Boström*.

Öfverläggningen var härmed slutad. Herr vice talmannen gaf
proposition på de derunder framställda yrkandena, nemligen dels bifall
till utskottets hemställan och dels afslag derå och bifall i stället till
den i ämnet väckta motionen; och fann herr vice talmannen den förra
propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes
likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes och anslogs följande af kammaren
godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i förevarande ut-
låtande n:o 90, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets hemställan
bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utvisade 125 ja mot 59 nej, och hade alltså utskottets
hemställan bifallits af kammaren.

§ 5.

I ordningen dernäst föredrogs statsutskottets utlåtande n:o 91, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående de afsuttna rusthållstruppernas likställande med det roterade infanteriet beträffande rusthållarnes skyldigheter och rättigheter.

Dervid anförde:

Herr Ljungman: Beträffande denna motion i utlåtandet n:o 91 (liksom den nästföljande i utlåtandet n:o 92) vill jag endast påpeka, att den jemlikt 42 § riksdagsordningen bort handläggas af *lagutskottet*, ty det är här fråga om en sådan "författning rörande krigsväsendet, som eger tillämpning på medborgare utom krigsstaten". Emellertid har nu icke så skett.

Jag vill icke göra något yrkande, utan endast framhålla nödvändigheten af att man borttager de ord i 42 § riksdagsordningen, som här borde hafva tillämpats, då de i sjelfva verket äro så oklara, att de i allmänhet icke förstås. De äro för öfrigt alldeles onödiga, då man numera har lika stort skydd och lika stor säkerhet, om dessa ärenden behandlas af *statsutskottet*, som om de behandlades af *lagutskottet*.

Jag har, som sagdt, intet yrkande.

Herr Erickson i Bjersby: Jag har icke heller något yrkande att göra med anledning af det nu föreliggande betänkandet, men jag vill fästa uppmärksamheten vid några omständigheter i saken, då jag är öfvertygad om, att det icke kommer att dröja länge, innan Kongl. Maj:t sjelf till Riksdagen aflåter proposition i ämnet.

Motionären har yrkat, "att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t utarbета och för Riksdagen framlägga förslag i syfte att de afsutna rusthållstrupperna, nemligen behörig del af Lifregementet till fot (d. v. s. förutvarande Lifregementets grenadiercorps), Andra lifgrenadierregementet, Vestgöta regemente och Smålands grenadiercorps, måtte komma att beträffande de rusthållarne åliggande skyldigheter och tillkommande rättigheter likställas med det roterade infanteriet". Detta är sålunda hvad motionären begärt. Och jag vill påpeka, att häri ingalunda kan afses att bereda rusthållarne ytterligare lindring i rustningsbesvären utöfver hvad nu är stadgadt, utan iastmer fördel för staten. Dessa fyra afsuttna rusthållstrupper hafva fordom varit berustade kavalleriregementen. Och sedan vakanssättningen egde rum, betala rusthållarne vissa afgifter till statsverket för befrielsen att anskaffa och underhålla kavallerihästar. Men då från och med 1904, på grund af 1892 års urtima Riksdags beslut, dessa afgifter skola till fullo ersättas rusthållarne, d. v. s. rusthållarne skola först betala och sedan få åter af staten samma belopp, så skulle det ju leda till reda och förenkling i räkenskapsväsendet, om desamma upphörde att utgå och ersättningen till rusthållarne minskades med motsvarande belopp. Det är äfven en annan omständighet, som man bör taga i betraktande, den nemligen, att rusthållarne, om så påfordras,

äro skyldige att å nyo uppsätta häst. Det torde emellertid få anses gifvet, att ett dylikt anspråk från statens sida aldrig kommer i fråga.

Bevaka nu rusthållarne sin rätt vid uppskattningen af rustningsbesvärets värde, som i hvar tionde år skall ega rum, så är klart, att hänsyn bör tagas äfven till detta ovissa besvär, och då kan sålunda inträffa och kanske redan har inträffat, att staten får ersätta ett onus, som ej utgöres och som staten näppeligen någonsin ifrågasätter att utgöras.

Förra året, som vi alla känna, skedde ny uppskattning af rustnings- och roteringsbesvärens värde, och för att ytterligare belysa den sak, som här föreligger, skall jag tillåta mig åberopa hvad Konungens befallningshafvande i Jönköpings län härom yttrat i sitt utlåtande öfver uppskattningsnämndens i länet förslag. Konungens befallningshafvande säger:

“Slutligen har Konungens befallningshafvande velat fästa uppmärksamheten derpå, att de vid Smålands grenadiercorps nu i kontant utgående afgifter kunna på lämpligare sätt och med mindre omgång redovisas. Dessa afgifter, nemligen ersättning för beklädnads- m. fl. persedlar 20 kronor, trosspassevolansafgift 3 kronor 75 öre samt lösen enligt tioårigt medelmarkegångspris för hästvakansspanmål innevarande år, utgörande 93 kronor 13 öre, erlægges nu af rusthållarne vid Smålands grenadiercorps kontant till kronan.

Detta blefve enklare, om dessa afgifter af statskontoret utbetalades direkt till arméförvaltningen och ersättningen till rusthållarne minskades med motsvarande belopp. Då uppsättning af Smålands grenadiercorps till kavalleri väl ej vidare läres ifrågasättas, skulle sålunda corpsen i detta hänseende behandlas som vanligt roteradt infanteri.”

Detta utlåtande går ju i samma riktning som herr Bengtssons förslag, och jag kan sålunda godt upprepa, att det skulle vara för statens intresse fördelaktigt, att hvad motionären ifrågasatt så fort som möjligt blefve verklighet.

Häruti instämde herr *Bengtsson* i Häradsköp.

Herr Nylander: Då ingen af de föregående ärade talarne gjorde något yrkande, skall jag, herr talman, be att på grund af de skäl, som utskottet här anfört, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes icke. Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 6.

På föredragningslistan stod härafter upptaget statuskottets utlåtande n:o 92, i anledning af väckt motion i fråga om ändring i gällande bestämmelse beträffande soldatkontrakten vid indelta armén.

Uti en inom denna kammare afgifven motion, n:o 25, hade herr *A. J. Högstedt* hemställt, att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t hemställa, det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida rote-

och rusthållares skyldighet, enligt ofvan åberopade kongl. kungörelse, måtte så till vida ändras, att rote- och rusthållare, äfven i de landskap der sådant nu ej vore medgifvet, blefve oförhindrade att mot ersättning i legan, hemkallet eller den kontanta lönen till soldat upplåta allenast torp med kåltäppa eller planteringsland eller ock utgifva allenast kontant lega och lön.

Utskottet hemställde emellertid,

att herr Högstedts ifrågavarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Häremot hade reservation afgifvits af herrar *Pehrson* i Törneryd, *Ersson* i Westlandaholm, *Andersson* i Vestra Nöbbelöf, *Kihlberg*, *Nylander*, *Persson* i Stallerhult, *Boström*, *Ivar Månsson*, *Larsson* i Mörtlösa, *Erickson* i Bjersby, *Sjö* och *Persson* i Tällberg, hvilka ansett att utskottet bort hemställa,

att Riksdagen med anledning af herr Högstedts ifrågavarande motion må hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke kongl. kungörelsen den 2 december 1892 angående ändring i gällande bestämmelser beträffande soldatkontrakten vid indelta armén må ändras derhän, att rote- och rusthållare äfven i de landskap, der sådant nu ej är medgifvet, varda oförhindrade att mot ersättning i legan, hemkallet eller den kontanta lönen till soldat upplåta allenast torp med kåltäppa eller planteringsland eller ock att utgifva allenast kontant lega och lön.

I fråga härom anförde

Herr *Sjö*: Såsom herrarne torde finna är jag en af dem, som i statsutskottet reserverat sig mot det slut, hvartill utskottet kommit i denna fråga, och jag skall därför be att få antyda de skäl, som föranledt denna min reservation, men som jag emellertid förut varit motionär i frågan och den af mig i min motion då gjorda hemställan också blef bifallen af denna kammare samt jag för öfrigt tror, att motiven för bifall till den nu föreliggande motionen finnas angifna i utskottsbetänkandet, skall jag icke tillåta mig att återgifva desamma. Jag vill endast erinra derom att, derest man ginge i den rigtning, som motionären här föreslagit och vi reserverter förordat, kunde man i ekonomiskt hänseende bespara statsverket 24 à 25,000 kronor årligen, som utgå till ekonomiska besigtningar eller s. k. laga af- och tillträdes-syner vid soldattorpen.

Jag yrkar bifall till reservationen och afslag å utskottets afstyrkande hemställan.

Häruti instämde herrar *Högstedt* och *Hultstein*.

Vidare till anteckning förekom icke. Kammaren afslog utskottets hemställan och biföll den vid betänkandet fogade reservationen.

§ 7.

Bevillningsutskottets betänkande n:o 30, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande förordning angående stämpelafgiften; och

samma utskotts memorial, n:o 31, angående ändring i instruktionen för taxeringsmyndigheterna;

vilka härefter, hvart efter annat föredrogos, blefvo af kammaren godkända.

§ 8.

Vid föredragning vidare af konstitutionsutskottets utlåtande, n:o 19, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående revision af regeringsformen, riksdagsordningen och tryckfrihetsförordningen,

begärdes ordet af

Herr Ljungman som yttrade: Herr talman! Beträffande den föreliggande motionen skall jag be att få yttra några få ord i anledning af utskottets yttrande öfver densamma. Utskottet framhåller nemligen den uppfattningen, att nödiga förbättringar af grundlagarna bäst åstadkommas genom *partiella* ändringar. För min del tror jag erfarenheten bevisat alldeles motsatsen, och att vidtagandet af partiella förändringar afleder tanken på grundlagarne såsom *ett sammanstående helt*. Jag tror därför icke, att det är det riktigaste sättet, att blott och bart vidtaga de förändringar, som man för tillfället vill genomföra. Det torde också icke kunna bestridas, att åtskilliga förändringar och förbättringar, som åstadkommas i vissa delar af lagarne, hafva till följd att *det hela* blir försämradt.

Vidare påpekar utskottet, "hurusom en gammal och af långvarig praxis understödd lagtext ofta kan, äfven om den är behäftad med formella brister, vara att föredraga framför en ändrad formulering, som i språkligt hänseende må vara mera tillfredsställande, men som deremot svårligen lärer undgå faran af oförutsedda misstyndningar". Dessa ord strida dock alldeles emot grundlagarnes eget bud, att grundlagarne skola i hvarje särskildt fall tillämpas efter deras ordalydelse. Derför bör det också läggas stor vikt derpå, att ordalydelsen blir sådan, att lagarne i fråga kunna förstås af hvar och en. Ty grundlagarne böra vara *en folkets egendom*, och därför böra de också kunna af hvar man begripas. Hvad denna "*långvariga praxis*" beträffar, som utskottet talar om, så är det visserligen sant, att en riksdagsman, som tillhört Riksdagen under en lång följd af år, derunder kan få reda på ett och annat, som kanske annars icke skulle komma till hans kännedom; men granskar man denna "praxis" närmare, skall man nog äfven finna, huru *sväfvande och godtycklig* den i sjelfva verket är, och den, som blifvit gammal i Riksdagen, känner också till, huru ofta stridiga uppfattningar kunna göra sig gällande om en och samma fråga. För min del tror jag verkligen, att det är nödvändigt att se till, att

grundlagarne i alla deras delar blifva tillräckligt tydliga, och att, der förut "*praxis*" finnes, denna också blir affattad i de reglementariska föreskrifter, som Riksdagen allena eger rätt att stifta.

Hvad frågan om en *allmän revision* af grundlagarne beträffar, så gifves det en mängd länder, som med stor fördel anlitat denna utväg, och det icke allenast i hvad angår grundlagarne, utan äfven den allmänna lagen. Så t. ex. reviderades i Nederländerna grundlagen år 1887 för, jag tror, tredje gången; och Schwetz reviderade sin grundlag år 1874. Det är i synnerhet uti republikanska stater, som dylika revisioner förekomma; ty i sådana stater håller man mera på och är angelägnare än i de monarkiska om att lagstadgandena skola vara sådana, att de kunna lätt tolkas och verkligen efterlefas.

Jag tror också för min del, att det intresse, som i vårt land visat sig för rösträttsfrågornas och flera andra stora frågors lösning, inom ej alltför aflägsen tid skall föra med sig, att vi få en *allmän revision af grundlagarne* äfven i Sverige. Och skall jag med hänsyn dertill icke nu göra något yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Härefter förelåg till afgörande konstitutionsutskottets utlåtande n:o 20, i anledning af väckta förslag om ändrad lydelse af §§ 102 och 106 regeringsformen.

I anledning af inom denna kammare af herr *A. V. Ljungman* i motionen n:o 232 och af herr *M. Dahn* i motionen n:o 253 väckta förslag om ändrad lydelse af §§ 102 och 106 regeringsformen hemställde utskottet i förevarande utlåtande:

1) att Riksdagen måtte antaga följande förslag till ändrad lydelse af § 102 regeringsformen att hvila till vidare grundlagsenlig behandling:

§ 102.

Denna domstol, som Riksrätt kallas, skall i sådant fall bestå af presidenten uti Konungens och rikets Svea Hofrätt, hvilken deruti före ordet, presidenterna *uti rikets öfriga hofrätter och i kammarrätten samt fyra* de äldsta statsråd. Då antingen Justitiekanslern eller Justitieombudsmannen finner sig befogad att Högsta domstolen samfaldt eller särskilde dess ledamöter inför Riksrätten tilltala, äske han hos presidenten i Konungens och rikets Svea Hofrätt, såsom Riksrättens ordförande, laglig kallelse å den eller dem, som skola tilltalas. Presidenten i *nämnda hofrätt* foge derefter anstalt om Riksrättens sammanträde, för att kallelsen utfärda och målet vidare i laglig ordning behandla. Skulle emot förmodan han detta underlåta, eller någon af de öfrige förenämnde embetsmän undandra sig att uti Riksrätten delta, stånde de, för en sådan uppsåtlig försummelse af deras embetspligt, till lagligt ansvar. *Är någon af desse embetsmän af laga förfall eller jäf hindrad i Riksrätten sitta, inträde i presidents*

*Angående
ändrad lydelse
af §§ 102
och 106 rege-
ringsformen.*

Angående
ändrad lydelse
af §§ 102
och 106 rege-
ringsformen.
(Forts.)

ställe det äldsta rådet i den rätt, den förhindrade tillhör, och i statsråds ställe det äldste i tjänst varande statsråd, som icke redan är ledamot af Riksrätten. Vid sådant förhinder för presidenten i Konungens och rikets Svea Hofrätt företräde den äldste i tjänst varande af de öfrige presidenterna dess ställe såsom ordförande.

Denna domstol är domför, om sju deruti sitta, och ege, sedan ransakningen fulländad är, och domen efter lag fäld, att densamma för öppna dörrar afkunna. Ingen hafve magt att sådan dom ändra, Konungen dock obetaget att göra nåd, hvilken likväl icke må sträcka sig till den dömdes återinsättande i rikets tjänst;

2) att herr Ljungmans förevarande motion, n:o 232, uti nu ifrågasvarande delar icke må till någon Riksdagens åtgärd föränleda;

3) att herr Dahns förevarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föränleda.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer

af herrar *Dahn* och *Restadius*;

af herrar friherre *Barnekow* och *Johnsson* mot utskottets hemställan i punkt 1);

af herr *Boëthius* mot viss del af utskottets motivering.

Friherre *Barnekow* begärde ordet och yttrade: Herr talman, mina herrar! Angående föredragnings sättet skall jag tillåta mig hemställa, om icke alla tre punkterna i utskottets betänkande kunde få föredragas på en gång och diskussionen röra sig om alla tre punkterna samtidigt, men proposition göras särskildt på hvarje punkt.

Sedan kammaren bifallit hvad friherre *Barnekow* sålunda hemställt, lät herr vice talmannen uppläsa utskottets i utlåtandet gjorda hemställanden.

Härefter anförde:

Herr *Restadius*: Herr talman! Jag kan naturligtvis icke annat än på det allra lifvigaste erkänna, att de föreskrifter, som nu förefinnas i grundlagen rörande riksrättens sammansättning, äro så beskaffade, att det icke är möjligt att med säkerhet kunna tillämpa dem så, att man får en riksrätt, som kan såsom laglig anses. Jag vet ej heller, om någon tid funnits, då stadgandena varit fullständiga och tydliga. Visst är att vid en af de första riksrätterna begärdes hos Kongl. Maj:t föreskrifter, huru domstolen skulle sammansättas. Att det tillstånd, som nu är rådande, icke längre kan fortsätta, är gifvet, såvida man nemligen skall hafva en riksrätt. Anledningen att icke hittills förslag om ändring i bestämmelserna rörande densamma sammansättning framstälts, torde vara den, att åtal inför riksrätt mot ledamot af högsta domstolen aldrig varit ifrågasatt att användas, och beträffande statsråd har dylikt åtal icke skett sedan år 1854. Men om riksråd skall finnas, måste man väl medgifva, att bestämmelserna rörande densamma böra så ordnas, att den kan fungera. Derfor skall jag också instämma i förslag om att riksrätten måtte på lämpligt

sätt ordnas. Men nu skilja sig vägarne, och jag för min del tror icke, att något af de nu framställda förslagen bör och kan tillvinna sig Riksdagens bifall. Jag tillåter mig i första rummet hänvända mig till herr Ljungmans förslag och fästa uppmärksamheten derpå, att detta förslag förutsätter, att en regeringsrätt skall finnas. Då förslaget härom redan afslagits, kan sjelfallet herr Ljungmans motion icke bifallas. Hvad åter angår herr Dahns motion, kan den i vissa hänseenden synas tilltalande, men han har förbisett, att, om ett sådant förslag skall antagas, det också måste bestämmas, huru och på hvad sätt de af Riksdagen valde ledamöterna skola af Riksdagen utses. Vid sådant förhållande torde icke heller hans förslag nu böra godkännas.

Hvad slutligen beträffar utskottets förslag, föreslås olika bestämmelser i fråga om riks rätt för justitieråd och riks rätt för statsråd. Jag skall nu taga den första frågan under öfvervägande. Riksrätten för justitieråd skulle bestå af de uppgifna fyra presidenterna och fyra de äldsta statsråden. Jag har ingenting emot de fyra presidenterna; men hvad deremot angår statsråden, skulle jag vilja yttra mig något. Skall man taga de fyra äldsta statsråden, kan det hända, att de komma att utgöras af krigsministern, sjöministern, finansministern, som nästan på grund af urgammal häfd är en f. d. officer, och ecklesiastikministern som ofta kan vara skolman. Icke kan jag påstå, att dessa fyra män äro synnerligen väl egnade att afgöra så ytterst ömtåliga frågor som dem, hvilka kunna komma i fråga vid åtal mot justitieråd. Bättre synes mig vara, om man toge t. ex. justitieministern, som väl får anses alltid vara en i domarevärfi pröfvad person och derjemte de tre, som äro konsultativa statsråd. Ty gifvet synes det mig vara, att dessa äro mera tränade och egnade att sitta i en sådan domstol än de fyra nämnda äldsta statsråden. På dessa skäl synes det mig, som om den ifrågasatta domstolen för justitieråd icke vore lämplig.

Slutligen vill jag ock anmärka, att, då der afdömas mål rörande krigssaker, der bör sitta såsom biträde en högre landt- eller sjöofficer. Äro högsta domstolens ledamöter tilltalade för origtigt förfarande i dylika mål, synes i denna riks rätt böra vara närvarande en person, som bevakar sakintresset, alltså en högre officer. Något sådant har icke här föreslagits, men jag föreställer mig, att möjligen, om denna tanke vunde något afseende, det kunde ordnas så, att det ankomme på riksrätten i ty fall att utse en person, som i riksrätten skulle deltaga såsom sakkunnig person.

Hvad åter angår riksrätten för statsråd, skulle den bestå af fyra presidenter och fyra justitieråd. Jag får bekänna, att det vore en utomordentligt fin domstol, men om den vore så lämplig, det kan ifrågasättas. De förseelser, som kunna ifrågakomma, äro naturligtvis mer eller mindre färgade af ett politiskt färgämne. Om så är, synes det mig ock, som om plats borde beredas för lekmannaintresset, att detta der kunde göra sig gällande till den kraft och verkan det hafva kunde. Jag skulle i sådant fall vilja ansluta mig till den af herr Dahn uttalade tanken, att Riksdagen skulle ega utse fyra ledamöter, nemligen Första Kammaren två och Andra Kammaren två ledamöter, men att dessa skulle väljas å den sista lagtima riksdagen af hvarje valperiod

*Angående
ändrad lydelse
af §§ 102
och 106 rege-
ringsformen.
(Forts.)*

*Angående
ändrad lydelse
af §§ 102
och 106 rege-
ringsformen.
(Forts.)*

i Andra Kammaren och fungera en tid af tre kalenderår, räknade från 1 januari året derpå. Derigenom undveke man allt sken af att dessa domare, såsom det plägar ske i andra länder, vore tillsatta endast för vissa fall, der de kunde antagas vara på förhand partiskt stämda. Om dessa skulle väljas inom eller utom Riksdagen, om det tilläfventyrs skulle ovilkorligen förbjudas, att de vore ledamöter af Riksdagen, derom anser jag mig för närvarande icke böra yttra något. Men jag vill blott säga: skulle riksdagsmän vara med, kunde det icke vara sådana, som sutte i konstitutionsutskottet.

Af hvad jag nu anfört, herr talman, torde framgå, att jag icke kan vara nöjd med det förslag, konstitutionsutskottet här har framlagt, men jag är icke säker på, om dessa af mig framställda betänkligheter bysas inom kammaren. Derfor skall jag icke framställa något yrkande. Ty för min del har jag ingenting emot att förslaget får hvila till nästkommande riksdag, under förväntan att åsigtterna om förslagen då fått tid att mogna i rätt riktning.

Jag har, som sagdt, icke något yrkande att göra.

Herr Ernst Carlson: Herr vice talman, mina herrar! Väsentligen på de grunder, som framstälts af den ärade medlem af konstitutionsutskottet, som nyss hade ordet, skall jag anhålla att, då han underlät att göra det, få yrka afslag å konstitutionsutskottets betänkande i den nu föredragna punkten.

Jag kan visserligen instämma med konstitutionsutskottet, så länge utskottet håller sig på den negativa och kritiska sidan af saken. Utskottet har nemligen sagt, att de föreliggande motionerna icke kunna bifallas af formella skäl, herr Ljungmans, enär förslaget om den ifrågasatta regeringsrätten redan fallit, herr Dahns, enär han icke föreslagit motsvarande ändringar i riksdagsordningen. Jag är ock ense med konstitutionsutskottet derutinnan, att det är nödvändigt att vidtaga en ändring i § 102 regeringsformen, enär de funktionärer, som der förutsättas skola inträda i riksrätten, till stor del icke mer existera; fem af de sju der åsyttade presidenterna i kollegierna, liksom befälhafvaren för "arméns flotta", finnas t. ex. icke vidare, sedan deras tjänster blifvit indragna eller ändrade. Man svärfvar sålunda för närvarande i stor oklarhet om, huru en riksrätt grundlagsenligt skall vara sammansatt, derest den behöver fungera. Vidare anser jag, liksom utskottet, att det är ett alltför stort antal förtroende-embetsmän, som förutsättas skola inträda i denna politiska domstol.

Men när sedan konstitutionsutskottet, förkastande de föreliggande förslagen, sjelf skall försöka sig på att framställa ett positivt sådant, finner jag utskottets eget förslag vara alltför byråkratiskt och stockkonservativt, för att det i denna kammare skulle kunna påräkna något som helst understöd. Riksrätten skulle ju, enligt utskottets förslag, när fråga är om statsråd, bestå af fyra presidenter och fyra justitieråd. Presidenterna kunna väl, då det är presidenter i hofrätterna och i kammarrätten, väsentligen betraktas såsom framstående jurister lika väl som justitieråden. Vi skulle alltså få en i hög grad ensidigt juridisk byråkratisk sammansättning af riksrätten, utan att måhända

en enda af dess ledamöter andats det politiska lifvets luft. Hvarför då icke lika gerna ställa statsråden inför en afdelning af högsta domstolen, som väl i nämnda afseende vore fullt jemförlig med den af utskottet föreslagna riksrätten? Ja, hvarför ej så gerna afskaffa hela riksrettsinstitutionen som att på förhand iurätta saken så, att ingen anklagad någonsin skulle kunna bli fäld?

Skall man åter bibehålla riksrettens temligen tunga form, så tror jag, att det är en mycket befogad tanke, som funnit sitt uttryck i herr Dahns motion, nemligen att ett icke juridiskt element skulle kunna få plats i denna politiska domstol. Men om man på grund af formella brister icke för närvarande kan bifalla denna motion, så bör väl åtminstone för framtiden ett sådant alternativ hållas öppet. Ty i mål, som dragas inför riksrätten, gäller det för domarne icke allenast att strängt kunna pröfva en rättsfråga, utan äfven att hafva god kännedom om det politiska lifvets olika skiftningar. Man kan ändock sammansätta riksrätten så, att den icke påverkas af dagsopinionens vindkast, äfven så, att partityranniet der icke får insteg. Detta mål kan t. ex. vinnas, om riksrätten, på sätt herr Dahn föreslagit, komme att bestå af fyra presidenter, fyra justitieråd och fyra af kamrarne utsedde ledamöter. I så fall kan det politiska, icke juridiska elementet aldrig komma att bilda majoritet inom domstolen, så mycket mindre som de af riksdagen valde ledamöterna — oafsedt om de få vara riksdagsmän eller ej — skulle utses på förhand, utan hänsyn till något visst fall, ja, till och med under en föregående valperiod af Audra Kammaren för att tjenstgöra under den närmast följande. Dermed måste väl alla farhågor för obehörigt partiinflytande anses aflägsnade.

Alltså, herr vice talman, emedan jag å ena sidan sympatiserar med syftet i herr Dahns motion och å den andra finner det af konstitutionsutskottet utarbetade förslaget alldeles oantagligt, skall jag anhålla att få yrka afslag å utskottets betänkande i första punkten.

Herr Ljungman: De anmärkningar, som framstälts mot *riksrättens sammansättning*, tror jag icke böra betyda mycket med hänsyn till frågans bedömande. Som vi veta, äro domarena enligt 36 § regeringsformen oafsättliga utan efter ransakan och dom. De stå således i en fullständigt oberoende ställning. När det gäller att döma öfver *justitieråd*, sitta uti riksretten 4 högre domstolars presidenter. Det är således 4 gamla erfarna domare i en fullständigt sjelfständig ställning. Det bör ju vara en tillräckligt kvalificerad domstol för att kunna döma; och låt vara, att icke alla de 4 statsråden, som sitta som bisittare i denna domstol, äro lagfarne, får man hoppas, att i regeln åtminstone hälften är det; och är det fråga om mål af militär art, torde dessa icke vara annorlunda beskaffade, än att äfven icke militärer kunna bedöma desamma, enär 101 § regeringsformen är tydlig nog derutinnan, att för att justitieråd skall kunna ställas under och domfällas af riksrett, skall visas att de af "egennyttia, vrångvisa eller försumlighet så orätt dömt, att derigenom någon emot tydlig lag och sakens utredda och behörigen styrkta förhållande mistat eller kunnat

*Användande
ändrad lydelse
af §§ 102
och 106 rege-
ringsformen.
(Forts.)*

Angående
ändrad lydelse
af §§ 102
och 106 rege-
ringsformen.
(Forts.)

mista lif, personlig frihet, ära och egendom". Det är således tydliga lagbrott, som skola vara begångna, och jag kan icke finna annat än att den domstol, som här föreslås, är tillräckligt kompetent i det hänseendet. Vi få dessutom också fästa oss vid, att när man vill begära en ändring, så bör man icke begära så mycket, att man väcker motstånd hos medkammaren. Enligt detta förslag af utskottet blir det med hänsyn äfven till riks-rätten öfver justitieråden i alla händelser betydligt bättre stäldt än hvad det för närvarande är tallet. Hvad åter beträffar riks-rättens ledamöter i mål mot *statsråd*, skola de allesamman vara äldre lagfarna och oafsättliga domare. Jag kan således icke finna annat än att den domstol, man här skapar, är fullt tillfredsställande för ändamålet, och jag kan icke se, hvad man skulle vinna med af Riksdagen tillsätta ledamöter i denna domstol, för så vidt icke afsigten är, att den skall bli något annat än en brottmålsdomstol, nemligen en politisk domstol, hvilket dock står i fullständig strid med regeringsformens syfte med riks-rätten.

Nej, den svagaste sidan i förslaget består icke i det sätt, hvarpå riks-rätten är sammansatt enligt detsamma, utan snarare deri, att man lemnat de i samband med förslaget stående 106 och 107 §§ regeringsformen oförändrade. Det finnes nemligen icke något tvivel om att riks-rätten icke är en institution som kan *missbrukas*. Så länge grundlagarne innehålla så många administrativa detaljer, som de nu göra, och så länge statsråden hafva att handlägga och äfdöma administrativa mål, så länge skall hvarje år för en majoritet inom konstitutionsutskottet, som vill vara kitslig, finnas anledningar nog till åtal. Derföre har jag för min del i utskottet yrkat på, att man skulle i ett samband behandla de tre paragraferna om ministeransvarigheten nemligen 102, 106 och 107 i regeringsformen. Pluraliteten ansåg sig emellertid kunna lösa denna fråga ensam för sig på sätt som skett; och jag tror för min del, att det förslag, utskottet kommit med, är fullt tillfredsställande, såvidt man vill lösa frågan för sig allena.

Jag skall derfor yrka bifall till utskottets förslag.

Friherre Barnekow: I likhet med utskottet tror jag, att en förändring är behöflig, men jag skiljer mig från utskottet deri, att jag tror, att, om en förändring skall göras, det är nödvändigt att vi gå något längre än hvad utskottet föreslagit. Derför skulle jag närmast vilja ansluta mig till den af herr Dahn väckta motionen, men jag har icke heller kunnat helt och hållet förena mig i denna dels af formella skäl med afseende på det sätt, hvarpå densamma är hopsatt, och dels af det skäl, som redan påpekats af en ledamot af utskottet. Då jag nu icke kan vara med om att antaga vare sig utskottets förslag eller herr Dahns eller herr Ljungmans motioner, skall jag anhålla om afslag å utskottets förslag, och detta anser jag vara så mycket nödvändigare, som jag hyser den uppfattningen, som äfven delades af den förste talaren, att ett bifall till första momentet förutsätter afslag å de båda följande. Det är visserligen sant, att Riksdagen ett annat år kan afslå detta förslag, men genom att nu bifalla detsamma har kammaren dock gifvit vid handen, att kammaren vill gå in på att inrätta en riks-rätt

sådan som utskottet föreslagit, och det vill jag för min del icke, utan skall en ändring göras, bör den göras så pass tidsenlig, att det politiska elementet får någon plats i riksrätten.

Jag yrkar alltså afslag å första punkten af utskottets betänkande.

Herr Nilsson i Skärhus: I likhet med friherre Barnekow skall jag be att få yrka afslag å utskottets hemställan. Jag tror nemligen, att vi böra söka få in något lekmanneelement i riksrätten, och med denna åsigt skall jag, som sagdt, yrka afslag å konstitutionsutskottets hemställan.

Öfverläggningen i detta ämne var härmed slutad. I enlighet med de i atseende å *punkten 1* gjorda yrkandena gaf herr vice talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå; och fann herr vice talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, skedde nu uppsättning, justering och anslag af en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad konstitutionsutskottet hemställt i första punkten af förevarande utlåtande n:o 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit utskottets nämnda hemställan.

Omröstningen utvisade 53 ja, men 118 nej; och hade kammaren alltså fattat beslut i öfverensstämmelse med nej-propositionen.

Härefter biföll kammaren hvad utskottet i *punkterna 2 och 3* hemställt.

§ 10.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande n:o 93, i anledning af inom Riksdagen väckta motioner i fråga om åtgärder för beredande af möjlighet för mindre bemedlade att förvärfva sig egna hem.

Mom. a.

Herr Schenström anförde: Herr talman! Såsom jag ser denna fråga, hade jag trott, att, då en utredning skall ega rum, den borde owlatta såväl land som stad, men statsutskottet har haft en annan åsigt och säger i sin motivering, att utskottet, i hufvudsaklig anslutning till hvad herr Benedicks i sin motion anført, trott sig finna, att åtgärder i förenämnda syfte tör närvarande böra inskränkas till underlättande

*Angående
ändrad lydelse
af §§ 102
och 106 rege-
ringsformen.
(Forts.)*

*Angående
åtgärder för
beredande af
möjlighet för
mindre bemed-
lade att för-
värfva sig
egna hem.*

Angående
åtgärder för
beredande af
möjlighet för
mindre bemed-
lade att för-
värfa sig
egna hem.
(Forts.)

af tillfälle för mindre bemedlade arbetare att å landsbygden förvärfa egna hem, i anledning deraf att förhållandena i stad uti detta hänseende äro väsentligt olika mot på landet. Det kan jag dock ej finna, ty när man talar om stadsmark, får man skilja mellan mark, som ligger inom stadens planlagda område, och der utanför belägen mark. Inom stadens planlagda område gälla bestämmelserna i byggnadsstadgan, brandstadgan och helsovårdsstadgan för rikets städer. Dessa bestämmelser, som i hög grad lyft städerna, bidraga likväl i sin mån till att göra byggnadskostnaden större inom städernas planlagda område, hvarför särskildt i de mindre städerna de, som ej hafva så god råd, bygga rätt mycket *utom* de planlagda områdena, der de få inrätta åt sig såsom på landet. Det har nu aldrig varit min mening att söka bereda egna hem åt arbetare *inom* städernas planlagda områden, utan jag har just tänkt på mark utanför dessa planlagda områden, som på många håll äro ganska vidsträckta. I den provins, hvarifrån jag är, har t. ex. staden Sala mark, som åt ett håll går öfver en mil utanför stadens planlagda område. Om man nemligen far från Sala jernvägsstation, är närmaste station Brodabo, på 10 kilometers afstånd från Sala, belägen å stadens mark, och säkert hälften af denna stads befolkning bor utom stadens planlagda område.

Till den stad, som jag har äran representera, hör också rätt mycken stadsmark. Många lägenheter finnas redan å densamma uppförda, och många personer skulle nog ytterligare vilja derstädes skaffa sig egna hem, om de blott hade medel dertill. Det råder alldeles samma förhållande beträffande stadsmark utanför stadens planlagda område som rörande landsbygden; man kan der liksom på landet skaffa sig mer eller mindre jord till det egna hemmet.

Sålunda förmenar jag, att en utredning borde afse att så väl på landsbygden som å stads utom planlagda området belägna mark förvärfa egna hem för mindre bemedlade, men i frågans nuvarande läge skall jag, herr talman, för att icke riskera att ej komma åtminstone så långt, som utskottet föreslagit, icke göra något särskildt yrkande.

Häruti instämde herr *Hammarström*.

Herr Jansson i Krakerud: Det är beklagligt, att de, som äro egare till den hufvudsakligaste delen af Sveriges jord, icke insett nyttan af att hafva en bofast arbetsklass inom landet. Hade detta verkliga varit fallet, så är det ju alldeles klart, att frågan redan varit löst, ty den är ju mycket enkel.

Men det förhåller sig i stället så, att jordegarna i allmänhet icke vilja sälja några jordbitar åt arbetarebefolkningen, hvilken gerna skulle vilja köpa jord för att derå kunna uppföra egna hem. Det är således *egarne af jorden*, som hittills lagt hinder i vägen för denna frågas snara lösning. En af motionärerna, herr Pantzarhielm, anför i sin motion några ord, som återfinnas på sid. 9 i utskottets utlåtande, och hvilka jag skall be att få här uppläsa: "I jordbrukslägenhetskomiténs utredning och betänkande ställes heller icke i fråga, att staten skulle göra något som helst tillskott för att jorden skulle öfverlätas åt arbetare

på billigare vilkor, än som svarade mot dess fulla värde. Tvärtom menade komitén, att det vore ådagalagd, att mindre jordbruk och byggnadstomter på dertill lämpliga ställen vore så eftersökta, att det icke behöfde befaras, att staten genom att taga en dylik utstyckning om hand skulle behöfva frukta någon ekonomisk förlust." Om detta uttalande är riktigt — och jag för min del erkänner, att så är, ty jag vet, att dylika platser och tomter äro mycket eftersökta — så bevisar det ju, att de, som äro egare af jorden, icke äro villige att sälja byggnadstomter åt arbetarebefolkningen. Derför anser jag, att, om man skall få denna egna-hems-fråga fullständigt löst, det erfordras, att man får till stånd en särskild expropriationslag i ämnet och en för hvarje särskildt fall tillsatt expropriationsnämnd, som får laglig rätt att utse och uttaga byggnadstomter åt arbetarne, öfverallt i hela vårt land.

Men det är alldeles klart, att, om man nödgas gå den vägen för frågans lösning, så förutsättes tillika ett upphäfvande af fideikommissinstitutionen, så att äfven den stora areal, som upptages af fideikommissen i landet, blir tillgänglig och att arbetarne blifva i tillfälle att äfven å dessa marker skaffa sig egna hem.

Jag har blott velat säga detta och skall icke upptaga tiden längre, utan får yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Johnsson: Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag. Då jag detta gör, så är det i den öfvertygelsen, att Riksdagen redan för länge sedan bort taga initiativ uti denna fråga.

Men det är en särskild sak, hvarpå jag vill fästa kammarens uppmärksamhet i sammanhang med denna frågas behandling. Hvad som, enligt mitt förmenande, är viktigast vid utredningen af saken, det är, att vi få sådana författningar med afseende å förvärf af fast egendom, att lägenheter kunna förvärfvas och lagfart å dem meddelas utan att — såsom dock för närvarande är fallet — alltför stora uppoffringar och kostnader behöfva vara dermed förenade, ty derigenom omöjliggöres i många fall för de mindre bemedlade att skaffa sig egna lägenheter. Det är denna sak, hvarpå jag velat fästa kammarens uppmärksamhet just nu, då egna-hems-frågan föreligger till handläggning. Då det är påtagligt, att författningar i det af mig nu ifrågasatta syftet kunna åstadkommas utan några vidlyftigare utredningar och utan att staten behöfver därför uppoffra några medel, hvarför skulle vi då icke, mina herrar, i främsta rummet hafva vår uppmärksamhet företrädesvis riktad åt detta håll, då vi vilja underlätta för de mindre bemedlade att skaffa sig egna hem?

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag, dervid jag vill betona, att vid utredningen nödig hänsyn bör tagas till det af mig nu anmärkta förhållandet, ty det första och viktigaste i denna fråga är att få till stånd ett tidsenligt jordafsöndringsinstitut.

Herrar *Centerwall* och *Nordin* i Sättna instämde häruti.

Herr *Zetterstrand*: Jag har med glädje sett, att statsutskottet

*Angående
åtgärder för
beredande af
möjlighet för
mindre bemed-
lade att för-
värfva sig
egna hem.
(Forts.)*

*Angående
åtgärder för
beredande af
möjlighet för
mindre bemed-
lade att för-
värfa sig
egna hem.
(Forts.)*

stält sig så välvilligt gent emot de motioner i ämnet, hvilka vid denna riksdag blifvit väckta, och jag tror, att Andra Kammaren handlar klokt, om den nu antager utskottets förslag. Jag har intet yrkande att framställa, men jag kan icke underlåta att begagna mig af tillfället att säga, att jag för min enskilda del skulle hafva helst sett, att orden "på landsbygden" icke hade förekommit uti utskottets hemställan. Jag hyser nemligen i detta fall en liknande uppfattning som den, hvilken nyss uttalades af herr Schenström, ja, jag vill till och med gå ännu längre än han, och tror att denna egna-hems-rörelse borde uppmuntras, äfven när det är fråga om beredande af egna hem inom stadens planlagda område. Härför torde väl icke något egentligt hinder möta, ehuru väl åstadkommande af utredning i detta hänseende torde vara mera svår än i öfriga fall. Då denna fråga kommer in till regeringen i form af en riksdagsskrifvelse, vore det önskvärdt, att regeringen på samma gång ville — fastän det icke står något derom i riksdagsskrifvelsen — tillse, huruvida det icke vore möjligt att äfven i städerna få till stånd egna hem åt arbetare, och det både inom städernas planlagda områden och å öfrig stadsmark.

Jag har, som sagdt, intet yrkande att framställa.

Vidare anfördes ej. Hvad utskottet hemställt bifölls.

Mom. b.

Bifölls jemväl.

Efter föredragning af *mom. c.* anförde

Herr Nyström: Herr vice talman! Jag skulle icke hafva fördristat mig att besvara kammaren med något yttrande i afseende å den föreliggande punkten, om jag icke vore fast och innerligt öfvertygad derom, att den fråga, som i motionen blifvit väckt, icke kan lösas annat än genom samverkan af de båda statsmagterna, regeringen och Riksdagen. Då frågan är af denna stora betydelse, ehuru den skenbart är lokal, torde det också ur den synpunkten vara nödvändigt att något rigta uppmärksamheten på densamma, nemligen för att få tankarne fästa på frågan till en kommande tid, då hon sannolikt åter skall uppstå.

Då jag icke kan tänka mig, att kammarens alla ledamöter haft tid att sätta sig in i motionen, skall jag be att i några korta drag få rekapitulera dess innehåll.

Motionen utgår från det kända faktum, att stora städer, i synnerhet sådana städer, som hafva en något så när utvecklade industri, i allmänhet lida af bostadsbrist för de arbetande klasserna, en bostadsbrist, som i många hänseenden kan kallas för bostadsnöd. Särskildt för Stockholm har detta varit förhållandet i många år. Beviset för att eu sådan bostadsnöd existerar ligger först och främst uti de oerhördt uppdrifna hyrorna och det derutaf följande inneboendesystemet, som i Stockholm har tagit en alldeles oerhörd utsträckning. Det är

sålunda icke ovanligt, att 10 å 12, ja, ända till 20 personer, ibland dessa flera familjer, innebo i ett och samma rum. Enligt tillgänglig statistik var det år 1897 icke mindre än omkring 40,000 människor af de fattigare klasserna, som voro inneboende hos andra fattiga människor.

Jag erinrar vidare i motionen om, huru menligt ett sådant förhållande måste inverka på den allmänna sedligheten och på helsotillståndet uti en stor stad och huru detta sedliga tillstånd måste sträcka sitt inflytande långt utom hufvudstadens gränser, ja, öfver hela landet.

Nu ha till följd af denna trångboddhet, denna bostadsbrist och detta inueboendesystem Stockholms invånare försökt att genom byggnad af villastäder skaffa sig större utrymme. Man har således vid Stockholm redan nu ett stort antal dels igångsatta, dels påbörjade och anlagda villastäder. Men det ligger i sakens natur, att den arbetande befolkningen, de fattigare och medellösa klasserna icke kunna i någon större utsträckning begagna sig af dessa tillfällen, då dels tomterna äro ganska dyra, dels kommunikationerna äro dåliga och dels, så snart en villastad börjar uppstå, spekulationen så småningom förstör alltsammans, så att för de fattigare klasserna tillståndet utom Stockholms tullar i dessa villastäder icke blifver bättre än inom staden. Jag skall anföra endast ett exempel.

Utanför Liljeholmen vid Årstaviken har uppstått en liten villastad, der jordegaren icke tager mindre än 100 kronor om året i arrende — fastän aftalet afser en tidrymd af 50 år — för en liten tomtbit, så stor, att man der kan uppföra ett lusthus, i hvilket en familj med ett par tre barn kan få rum. Det är alldeles klart, att sådana pris äro oerhörda och att hygien och sedligheten just på sådana ställen äro ytterligt illa tillgodosedda.

För att nu råda bot på ett sådant olyckligt tillstånd, som råder i landets hufvudstad, har jag tagit mig friheten föreslå, att vissa kronoegendommar utanför Stockholm i närheten af Jerfva station skulle upplåtas och användas till grundläggande af en villastad just för Stockholms mindre bemedlade och arbetarebefolkning. Dessa kronoegendommar upptaga en areal af öfver 400 tunnland, och jag har beräknat, att man på den marken skulle få rum med åtminstone 20,000, kanske 30,000 människor. Dessa egendommar ligga så väl till och äro försedda med så goda kommunikationer från olika håll, att jag tror, att detta är den enda och naturligaste utvecklingen, som Stockholm måste taga, om det skall lyckas att råda bot för de dåliga bostadsförhållandena.

Med Stockholm är det eljest ett egendomligt förhållande, att staden är på alla sidor omgifven af kronoegendommar, Djurgården, o. s. v., men dessa äro lustparker för stadens befolkning under sommartiden och kunna därför icke gerna användas till villastäder eller bostäder. Det finnes således, om man åstundar, att Stockholm skall utvidgas i den rätta riktningen, ingen annan punkt, åtminstone ingen bättre, så vidt jag kan se, att välja än just denna.

Dessa egendomars upplåtande för det afsedda ändamålet skulle dessutom blifva till gagn för staten. För närvarande äro egendommarne utarrenderade för ett belopp af cirka 9,000 kronor. Det låter väl tänka sig, att efter deras styckande i tomter inkomsterna skulle mångdubblas.

*Angående
åtgärder för
beredande af
möjlighet för
mindre bemed-
lade att för-
värfa sig
egna hem.
(Forts.)*

*Angående
åtgärder för
beredande af
möjlighet för
mindre bemed-
lads att för-
värfa sig
egna hem.
(Forts.)*

Ur statsverkets synpunkt tillkommer emellertid ännu något, nemligen den ofanligt stora trafik, som der skulle komma att utveckla sig och hvaraf jag anser mig kunna beräkna en afkastning af 100,000 kronor årligen. Vi veta, att priset för resa mellan Stockholm och Jersva, der redan en del stockholmare tagit sin ständiga bostad, utgör för tredje klass 36 kronor om året. (Om vi antaga, att ett antal af 20- à 30,000 stockholmare flytta ut och att större delen af familjeförsörjarne hafva sitt arbete i Stockholm, skulle genom försäljning af dylika biljetter statsjernvägarne med säkerhet kunna uppnå en inkomst af 100,000 kronor om året. Detta är ju icke något ringa belopp, och äfven deruti, synes det mig, hade statsutskottet bort kunna finna en anledning att något närmare tänka på motionen, än som nu skett.

Jag antager, att statsutskottet har ansett denna fråga vara af kommunal natur och att det närmast skulle ankomma på Stockholms kommun att råda bot på de omnämnda missförhållandena. Jag antager detta, ehuru utskottet derom intet har sagt. Utskottet har mycket kort affärdat motionen och endast hänvisat till en skrivelse, som Riksdagen år 1894 aflädt till Kongl. Maj:t, äfvensom till af Kongl. Maj:t sedermera utfärdade särskilda bestämmelser i anledning af Riksdagens i berörda skrivelse meddelade beslut, att kronoegendomar skulle under vissa vilkor kunna styckas och försälas till byggnadstomter. Emellertid tror jag för min del icke, att Stockholms kommun kan göra något afsevärdt för de omnämnda missförhållandenas afhjelpande. Stockholms kommun har sjelf så stora tomter, att det icke gerna är tänkbart, att den skulle af eget initiativ ställa sig i spetsen för en kolonisering. Ett sådant företag skulle minska värdet af de tomter, som Stockholms kommun redan nu har, och hvilka uppgå till icke mindre än en tredjedel af Stockholms hela areal. Vi skola också erinra oss, att, om det också inom Stockholms kommunalförvaltning finnas några behjertade män, som skulle vara benägna för en sådan åtgärd, det icke är att antaga, att, då bland dessa 100 stadsfullmäktige många sjelfva äro husegare och tomtogare, det skulle vara så angenämt för dessa att genom en sådan åtgärd förringa värdet af sina egna tomter. Jag tror således icke, att man har mycket att vänta af Stockholms stadsfullmäktige i detta hänseende.

Det finnes ännu ett annat skäl. Stockholms kommun behöfver verkligen inkomster af sina stora tomtarealer. Det har varit så stora utgifter förbundna med stadsplaneregleringen och andra moderna inrättningar, att det icke är lätt att afsäga sig de inkomster, som från dessa källor kunna flyta.

Tror man åter, att det enskilda initiativet skulle kunna råda bot på de missförhållanden, som jag har omnämnt, misstager man sig helt säkert. Dels saknas för den enskilda företagsamheten den enhetliga ledning, som är nödvändig, för att något skall kunna göras i stor skala; dels finnes icke tillräckligt kapital eller tillräcklig initiativkraft för att göra något, som förslår. Och när en gång något på denna väg kan hafva blifvit gjordt, skall redan den allmänna nöden, den allmänna bostadsnöden hafva gått före de reformer, som genom enskilde kunnat vidtagas. Jag tror således icke, att det finnes någon annan utväg, än

att Riksdagen och regeringen gemensamt försöka att afhjelpa den bostadsnöd, som råder i Stockholm liksom i alla kontinentens stora industristäder.

Jag är ledsen, att utskottet afvisat motionen, särskildt som de arrendekontrakt, hvilka äro upprättade med de arrendatorer, som innehafva ifrågavarande egendomar, börja utgå redan så tidigt som år 1901. Det är fara värdt, att dessa kontrakt förlängas på ytterligare tio år och att derigenom det tillfälle går förloradt, som nu står oss till buds att afhjelpa ett djupt och stort socialt missförhållande.

Herr vice talman! Jag har icke något yrkande att göra, ty jag kan icke finna, att kammaren skulle kunna fatta något annat beslut än det, utskottet föreslagit, men jag har velat yttra detta, för att saken må vara till en del förberedd för en kommande tid.

Herr Persson i Stallerhult: Det är sant, att utskottet hemställt om afslag å herr Nyströms motion, men detta måste anses vara endast ett indirekt afslag. Ty då utskottet föreslagit en skrivelse till Kongl. Maj:t angående utredning af frågan i hela dess vidd, skulle ju motionären kunna få sin vilja fram vid den blifvande utredningen.

Motionären har yrkat, att vissa af honom uppgifna egendomar skulle användas till det ändamål, som han afser. Härpå skall Riksdagen, enligt utskottets hemställan, icke gifva något bestämdt svar, utan blott anhålla om en utredning af frågan. För den händelse Kongl. Maj:t skulle finna, att dessa egendomar äro lämpliga för det i motionen afsedda ändamålet, läser Kongl. Maj:t icke underlåta att se till, att egendomarna också blifva för ändamålet använda. Det är visserligen sant, att för en af egendomarne arrenderätten utgår redan år 1901, och det läser icke vara möjligt att för närvarande förfoga öfver denna egendom på annat sätt än genom att å nyo utarrendera densamma. Men i sådant fall torde det icke möta något hinder att utarrendera egendomen på kortare tid, exempelvis för åren 1901—1908, och jemväl draga försorg derom, att alla öfriga arrendekontrakt utlöpa sistnämnda år. Härigenom vore det ju möjligt att derefter förfoga öfver egendomarne på det sätt motionären åsyftat, derest nemligen sådant befunnes vara lämpligt.

Jag tror också, att saken skulle låta sig ordnas på det sättet, att något sällskap här i Stockholm toge hand om frågans utredning, så att det blefve klart, om verkligen något stort behof i detta fall förefinnes och om de ifrågaställda egendomarne lämpa sig för ändamålet. Om sedan denna förening inginge till Kongl. Maj:t med begäran att få dessa egendomar upplåtna och Kongl. Maj:t derefter framlade frågan för Riksdagen, vore det all utsigt för förslagens framgång, då ju Riksdagen år 1894 gifvit på hand, att Riksdagen gillar det uppställda syftemålet. Jag tror sålunda, att motionären kan vara nöjd med hvad nu af statsutskottet och förut inom Riksdagen blifvit åtgjordt i denna fråga. Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

*Angående
åtgärder för
beredande af
möjlighet för
mindre bemed-
lade att för-
värfa sig
egna hem.
(Forts.)*

Mom. d.

Bifölls jemväl.

§ 11.

*Angående
ändrad lydelse
af vissa para-
grafer i grufve-
stadgan.*

Slutligen företogs till afgörande sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 10, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884 äfvensom i ämnet väckta motioner.

Mom. a.

Herr Redelius begärde ordet och yttrade: Angående föredragningen af detta utlåtande ber jag få hemställa, att § 17 först föredrages, hvarvid diskussionen dock må röra sig om lagförslaget i dess helhet, sedan § 22, derefter § 65 och vidare lagförslagets öfriga paragrafer i nummerföljd, derpå öfvergångsstadgandet, så ingressen, derefter rubriken och sist utskottets hemställan litt. a).

Den af herr Redelius gjorda hemställan blef af kammaren bifallen.

I enlighet härmed föredrogs till en början § 17.

Ordet begärdes af herr Kardell, som anförde: Herr vice talman, mina herrar! Sedan på senare tiden den åsigten allt mer börjat göra sig gällande, att staten skall söka tillgodogöra sig sin jordegareandel vid inmutning å odisponerad kronojord, har regeringen två gånger, nemligen åren 1894 och 1898, i aflåtna propositioner föreslagit Riksdagen, att statens jordegareandel skulle bortarrenderas till den högstbjudande. Dessa regeringens propositioner hafva vid båda tillfällena blifvit af Riksdagen afslagna, och detta icke blott på den grund, som är angifven i utskottets betänkande, nemligen att man fruktat, att derest ingen spekulant på arrendet anmälde sig, staten helt och hållet skulle förlora sin jordegareandel, utan äfven, så vidt jag kan förstå, på den grund, att man ogillat hela arrendesystemet i och för sig. Man har nemligen befarat, att detta system dels skulle tillföra staten endast en ganska ringa inkomst, dels blifva högst menligt för inmutaren. Staten skulle, har man ansett, egentligen intet förtjena, ty man kunde icke påräkna någon egentlig konkurrens och således icke heller några uppdrifna arrenden i frågor af dylik natur, och hvad inmutarne beträffade, skulle inmutarenitet antagligen med tiden helt och hållet förqvävas vid detta system. Man har befarat detta, därför att inmutaren skulle hafva utsigt att få vid sin sida stäld en påtvungen, kanske för honom okänd och obehaglig kompanjon. I stället uttalade vid dessa tillfällen Riksdagen sympatier för afgäldssystemet, och regeringen har i år för Riksdagen framlagt en proposition, som innehåller förslag till lagbestämmelser i denna riktning. Regeringen har sålunda föreslagit, att jordegareandelen skulle öfverlemnas åt inmutaren, men

med förpligtelse för honom att årligen erlägga en sjuttiofemtedel af värdet på all den malm, som brötes. Detta kan se litet ut, men det är att märka, att denna procent skulle utgå af bruttot, och detta äfven för sådana år, då ingen vinst eller utdelning förekommer. Härtill kommer, att staten under alla omständigheter har sin säkra vinst af skatten äfvensom af trafikinkomsterna. Herrar Bohnstedt och Jansson ha i sin motion räknat ut, att med en årlig brytning af 2 millioner tons jernmalm skulle statens jordegareandel komma att uppgå till 80,000 kronor. Det är icke mycket, men det är att märka, att i Gellivare, der brytningen uppgår till halfva denna qvantitet, utgår äfven skatt med 1- à 200,000 kronor om året, under det att trafikinkomsterna för år uppgå till omkring 2 millioner kronor brutto. Sammanlägger man med allt detta jordegareandelen, hvilken naturligtvis alltid kommer att spela en underordnad roll i jemförelse med dessa inkomster, så blir slutsumman icke ringa.

Emellertid har detta regeringens förslag icke funnit nåd inför utskottets ögon. Utskottet har i stället på grund af enskilde motionärens framställning föreslagit Riksdagen ett slags kombineradt system, ett system, blandadt af arrendesystem och afgäldssystem. Först skulle statens jordegareandel utbjudas på arrende; om ingen spekulant anmälde sig, skulle afgäldssystemet inträda med erläggande af $\frac{1}{75}$ om året af den brutna malmens värde.

Det är gifvet, att ett sådant blandadt system skall vara synnerligen ofördelaktigt för vederbörande inmutare, då han icke kan veta, efter hvilka grunder jordegareandelen skall utgå, huruvida han sjelf skall få lösa den med en sjuttiofemtedel eller möjligen något mera af malmens värde, eller om vid hans sida skall ställas en påtvungen kompanjon. Att sådant skall inverka rubbade och störande på alla kalkyler, ligger i sakens natur.

Vid utskottets betänkande har fogats en reservation af herr von Stapelmohr, som i hufvudsak ansluter sig till den kongl. propositionen, dock med någon modifikation. Han hemställer sålunda, att jordegareandelen alltid skall öfverlemnas till inmutaren och att afgälden skall i allmänhet sättas till en sjuttiofemtedel, men kunna höjas ända till en fyrtiondedel af malmens värde. Derjemte föreslår han — i full öfverensstämmelse med utskottet och, såsom mig synes, fullkomligt riktigt — att man icke skall fasthålla vid tidpunkten 1930, utan i stället bestämma en tidrymd af 20 år för hvarje företag, efter hvilken tids förlopp grufvegarne skola vara förpligtade att ställa sig till efterrättelse de nya bestämmelser, som då kunna vara gällande.

Jag känner mig frestad att yrka bifall till herr von Stapelmohrs reservation, och jag skulle under andra förhållanden göra det. Men då det är af vigt att omsider komma till ett slut på denna strid, som nu förts i åtskilliga år, och då det vidare och framför allt är nödvändigt att få bort författningen af den 19 augusti 1889, som så länge verkat förlamande på utvecklingen i det nordligaste Sverige, speciellt utvecklingen inom bergsbruket, skall jag likväl, i trots af mina betänkligheter, yrka bifall till utskottets hemställan. Jag gör det så mycket hellre, som denna hemställan redan blifvit bifallen i Första Kamma-

*Angående
ändrad lydelse
af vissa para-
grafer i grufve-
stadgan.
(Forts.)*

*Angående
ändrad lydelse
af vissa para-
grafer i grufve-
stadgan.
(Forts.)*

ren. På samma gång vill jag uttala den tillförsigten, att Riksdagen längre fram efter vunnen erfarenhet måtte rätta de fel, hvilka möjligen vidlåda den lag, som nu torde komma att af Riksdagen antagas. Jag yrkar sålunda bifall till utskottets hemställan.

Vidare anförde:

Herr Jansson i Taberg: Herr talman, mina herrar! Då den föreliggande kongl. propositionen n:o 50, med förslag till vissa ändringar i grufvestadgan, icke syntes mig rätt främja statens allmänna bästa, vågade jag af denna anledning till Riksdagens pröfning framlägga den motion, som är behandlad i sammanhang med den kongl. propositionen uti utskottets nu föreliggande betänkande.

Att jag icke heller står ensam uti min mening härutinnan, framgår också tydligt af de motionen bifogade bilagor, till hvilka jag sålunda ber att få hänvisa.

Att tillgången på jernmalm för vår nuvarande lifliga jernindustri inom landet är starkt begränsad, torde ligga i öppen dag. Bilagan A till motionen påvisar ju också, att bristen för år 1897 uppgick till icke mindre än 205,000 ton. För 1898 föreligger ännu intet statistiskt material härutinnan, men att bristen fortfarande blifvit ännu större, torde kunna tagas för gifvet.

I den mån som de mellansvenska grufvorna ej förmå fylla behovet af malm, uppstår naturligen en brist, som på ett eller annat sätt måste fyllas från andra håll, om vår jernhandtering skall kunna fortgå, och då torde väl sådant i första hand böra ske från våra egna svenska jernmalmsfält.

Min motion och likaså utskottets förslag afse uppenbarligen endast att i någon mån möjliggöra ett tillgodogörande inom eget land af statens egna jernmalmsstillgångar, och en lagstiftning i detta syfte till skyddande af vår urgamla goda jernhandterings bestånd måste alltid ega sitt stora berättigande.

Inmutareintresset i Norrland har också sin stora betydelse, men detsamma måste härvidlag endast afse att bryta och sälja malm — ingalunda att förädla densamma, allra minst inom eget land, och då ju icke heller några egentliga manufakturer eller förädlingsverkstäder deruppe i höga nordnen kunna tänkas uppstå, åtminstone ej på den svenska sidan, lärer väl malmen af inmutarne vara afsedd till export via Ofoten. Ser man saken från denna synpunkt, måste man väl också medgifva, att ett fortsatt ensidigt tillgodoseende af inmutareintresset icke kan lända till den svenska jernhandterings understödjande i dess genou malmbrist hotade tillvaro.

I sammanhang härmed samt för att visa, i hvad mån exporten af svensk jernmalm är i tilltagande, torde följande statistiska siffror böra beaktas.

Sveriges hela jernmalmsbrytning och export utgjorde vid följande 10-års-perioder: år 1877 uppfordrades 738,803 ton och exporterades 12,493 ton eller 1,7 %; år 1887 uppfordrades 903,186 ton och exporterades 41,986 ton eller 4,6 %; år 1897 uppfordrades 2,087,166 ton och exporterades 1,400,801 ton eller 67 %.

Att äfven det sammansatta stats- och lagutskottet åtminstone i hufvudsak delat mina åsigtter i motionens syfte, framgår af det föreliggande betänkandet, och beder jag härmed att få betyga utskottet min tacksamhet för den pröfvande och välvilliga behandling, som kommit motionen till del.

Emellertid dristar jag dock framställa ett par anmärkningar emot utskottets förslag, som synas mig vara beaktansvärda. I motionen föreslår jag nemligen, att de årsperioder, under hvilka kronans jordegareandel skulle upplåtas, må blifva tioåriga; Kongl. Maj:t föreslår en fix tidpunkt, nemligen år 1930, då samtliga inmutares rätt att begagna jordegareandelen skulle på en gång upphöra. Utskottet, som i likhet med motionärerna anser, att Kongl. Maj:ts förslag härutinnan icke torde vara det lämpligaste, sammanfattar sin åsigt derutinnan sålunda: "I fråga om denna tidsperiod anser utskottet med hänsyn till den låga afgäld, för hvilken inmutaren skulle åtnjuta jordegareandelen, den ifrågasatta tiden af trettio år vara väl lång. Den af motionärerna föreslagna tiden af tio år synes åter vara väl kort, och torde tiden enligt utskottets förmenande lämpligen kunna bestämmas till tjugou år från utmålsläggningen." Med vidhållande af min mening, att 10-årsperioden vore lämpligast, beder jag härmed få anmärka, att, i fall utskottets förslag om 20 år endast skulle vara en kompromiss mellan de olika yrkandena, uträkningen hade bort utfalla något annorlunda. Kongl. Maj:t föreslår en tid af 30 år, som successive för de olika företagen skulle nedgå till noll; medeltalet häraf är alltså 15 år. Jag och min medmotionär, herr Bohnstedt, föreslå 10 år samt motionären herr Nisser 20 år; summan af dessa tre yrkanden utgör 45 samt medeltalet således 15 år.

För ernående af tidsperiodernas sättande till detta aritmetiska medeltal, vore sålunda önskligt, om Andra Kammaren ville biträda min mening om 10 år, enär Första Kammaren redan förut i dag äfven i denna del godkänt utskottets förslag oförändradt och således för sin del antagit en tidsperiod af 20 år. Ur dessa olika beslut kunde sålunda sammanjemkningen stanna vid 15 år eller just det medeltal, jag nyss nämnde. Afgäldens sättande till så lågt belopp som en sjuttiofemtedel är ur min synpunkt endast berättigadt, om den kortare tidsperioden bestämmes, men skulle denna tidsperiod stanna vid t. ex. 15 år, anser jag, att afgäldens höjande till en femtiondedel af värdet, i likhet med hvad den af herr J. Anderson till utskottets betänkande afgifna reservationen afser, är till fullo berättigad.

Jag anhåller således att på grund af hvad jag nu har yttrat få framställa yrkande derom, att 17 §, sådan utskottet har föreslagit den, må vinna Riksdagens bifall, med den ändring, att i uttrycket "dock att i detta fall inmutaren från utgången af tjugonde året efter utmålsläggningen" etc. ordet *tjugonde* utbytes mot *tionde*.

Då ju vidare utskottets betänkande får behandlas i alla dess delar, skall jag be att vid detta tillfälle få uttala en annan anmärkning, nemligen i fråga om det af utskottet föreslagna öfvergångsstadgandet. Detta öfvergångsstadgande synes mig vara ganska välbetänkt, ty gifvet

*Angående
ändrad lydelse
af vissa para-
grafer i grufve-
stadgan.
(Forts.)*

Angående
ändrad lydelse
af vissa para-
grafer i grufve-
stadgan.
(Forts.)

är, att inmutare, som före lagens trädande i kraft egt inmutning, som ej varit underkastad 1889 års kungörelse, under mellantiden icke kan vara beroende af föreskriften i grufvestadgans § 22 mom 1 och § 65.

Likaså anser jag föreskriften derom, att utmål ej må läggas tidigare än 2 år från det lagen trädte i kraft, vara fullt befogad, men är tveksam om, huruvida Konungen bör ega rätt meddela tillstånd om förkortning af denna tid. Genast, sedan lagen trädte i kraft, är ju nemligen tydligt, att de allra flesta, ja, kanske alla egare till inmutningar, som äro underkastade 1889 års kungörelse, inkomma till Konungen med begäran om tillstånd för utmåls läggande så fort ske kan, d. v. s. kanske redan under stundande sommar eller höst; skulle dessa ansökningar af Konungen beviljas, inträder det förhållande, att de andra svenske män än inmutarne, som möjligen skulle vara hågade att öfvertaga kronans brytningsrätt, icke skulle erhålla kunskap om eller tillräcklig tid för bedömande och afgifvande af eventuella anbud, som i bättre mån än den inmutaren åliggande afgälden skulle tillgodose kronans rätt till afkomst af jordegareandelen. Skulle nu emellertid ingen ändring i detta medgifvande anses lämplig, måste väl Kongl. Maj:t vid eventuellt tillståndsmeddelande tillse, att äfven för andra svenske män än inmutarne på lämpligt sätt tillkännagifves tiden för de förestående utmålsförrättningarne, samt att tillräcklig tid lemnas för möjliga anbuds afgifvarde.

Herr talman! Under uttalande af denna min mening och förhoppning, anhåller jag att för närvarande få tillstyrka bifall till den af utskottet föreslagna lydelsen af § 17, med den ändring, att ordet *tjugonde* utbytes mot *tionde*.

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet Annerstedt: Herr vice talman, mina herrar! På sätt en föregående talare redan framhållit, är det ett önskemål, att det lagförslag, som nu är föremål för kammarens behandling, måtte upphöjas till lag, d. v. s. att båda kammarne måtte ena sig om ett och samma förslag. En talare påpekade, att 1889 års författning redan länge känts som en hämsko för bergshandteringen i de nordligaste trakterna, och att den önskan vore allmän att få den ersatt genom en lag, som med iakttagande af kronans rätt möjliggjorde utmålsläggning. Säsom redan är nämnt, hafva förslag i olika riktningar uppgjorts af Kongl. Maj:t och framlagts för Riksdagen och förkastats. Kongl. Maj:t har nu med ledning af den diskussion, som här förts åren 1894 och 1898, uppgjort ett nytt förslag, om hvilket kommerskollegium afgifvit utlåtande, och som undergått granskning i högsta domstolen samt derefter förelagts Riksdagen. Nu har sammansatta stats- och lagutskottet gjort en samarbetning af de gamla förslagen och det nya förslaget, och mot denna samarbetning synes mig från Kongl. Maj:ts sida icke något vara att erinra. Om Riksdagen anser, att kronans rätt på detta sätt bäst bevaras, kan från regeringens sida icke någon anmärkning framställas. Men om utskottets förslag accepteras, torde det vara nödvändigt, att kammaren icke genom någon ändring i detsamma skärper den tunga för grufvegarne, som, såsom i Första Kammaren framhållits, utskottets förslag skulle med-

föra. Det har redan förut under ärendets behandling framhållits, att den tid, på hvilken en grufvegare har att ordna sig, efter den grund, som bestämts i öfverensstämmelse med lagens stadgande, såsom utskottet tänkt sig det, icke får vara alltför kort. Den 10-års-period, som den siste talaren ville införa i paragrafen, är efter de sakkunniges uppfattning — och detta icke blott grufvegarnes, utan äfven de embetsmäns uppfattning, som befattat sig med detta ärende — otillräcklig. Skall den nya lagen verka på det sätt, som är åsyftadt, är det önskligt, att den tidsbestämmelse, hvartill utskottet kommit, också bibehålles. Hvad den siste talarens beräkning och förslag om sammanjemkning beträffar, förefaller det, att lika litet som jag kunde finna, att hans beräkningssätt var riktigt att få medeltalet till 15, lika litet tror jag, att, om Andra Kammaren beslutar 10 år, Första Kammaren skall vara villig till en sammanjemkning, hvarigenom den af utskottet föreslagna bestämmelsen, som anses betungande för de enskilda grufvegarna, skulle ytterligare skärpas. Det förefaller mig, att, då vi alla böra önska, att den lagstiftningsfråga, som nu föreligger, blir bragt till ett lyckligt slut, kammaren gjorde klokast uti att godkänna det sammansatta stats- och lagutskottets förslag i § 17.

*Angående
ändrad lydelse
af vissa para-
grafer i grufve-
stadgan.
(Forts.)*

Herr Fredholm: Af alla de förslag, som blifvit framlagda till lösning af denna fråga, som stått så länge på dagordningen, synes mig det förslag, med hvilket utskottet nu framkommit, vara det bästa. Genom ett antagande af utskottets förslag skulle man i principielt hänseende vinna åtskilliga viktiga fördelar. Man skulle genom detta hafva tillförsäkrat kronan bibehållandet af dess jordegareandel för framtiden. För tillgodogörandet af kronans jordegareandel erlægges en afgäld, som skall bereda staten inkomster under alla förhållanden, men derjemte öppnar förslaget möjlighet att bereda andra än inmutaren tillfälle att genom öfvertagandet af den föreskrifna afgälden och betalandet af något tillskott derutöfver blifva delegare i ett grufföretag, en omständighet, som kan vara af mycket stor vikt för mellersta Sveriges jern tillverkare, i all synnerhet om man tager i betraktande de redogörelser för minskad malmtillgång, som föreligga. I det sistnämnda hänseendet ber jag dock få betona, att denna fördel är ganska mycket kringskuren genom utskottets förslag, därför att anspråket att få öfvertaga kronans jordegareandel icke kan göras när som helst, utan skall framställas vid utmålsläggningen. För min del kan jag icke se, att det skulle hafva varit förenadt med någon fara att låta en blifvande delegare i grufföretaget få öfvertaga kronans jordegareandel äfven under en efterföljande tid.

Det är nemligen tydligt, att lagstiftnings mening är att i samma stund, som någon gör anspråk på öfvertagandet af kronans jordegareandel och förbinder sig att betala en högre afgäld, t. ex. en femtiondedel af den brutna malmens värde, blir också inmutaren fritagen från att betala den afgäld, en sjuttiofemtedel af värdet, som annars blir honom ålagd. Kronans arrendator inträder då i samma ställning som hvilken annan enskild person som helst, som på grund af jordeganderätten blifvit delegare i en grufva. Vid uppgörandet af nu föreliggande för-

*Anyående
ändrad lydelse
af vissa para-
grafer i grufve-
stadgan.
(Forts.)*

slag har emellertid icke blifvit iakttaget att åt kronan när som helst förbehålla en sådan dispositionsrätt, och detta gör, att de bestämmelser, som nu träffas, om ock för statsverket förmånligare än förut, dock icke äro så goda, som de skulle kunnat vara, och de brister, som i detta hänseende vidlåda förslaget, komma tillika att kvarstå orubbade under loppet af 20 år.

Hvad beträffar, att man, såsom den förste talaren nämnde, genom ett sådant — som han kallade det — blandadt system skulle förqväfva inmutareintresset, emedan det för inmutaren skulle medföra obehag att ej veta hvem som kunde blifva hans kompanjon, så vill jag erinra, att samma olägenhet existerar enligt gällande grufvestadga äfven nu, då inmutaren är tvungen att upptaga som delegare i grufföretaget en privat jordegare, enär denne efter att hafva förvärfvat sig andelen i grufvan kan öfverlåta sin andel på en fullkomligt främmande person. De olägenheter, som skulle vara förknippade med bibehållandet af kronans jordegareandel, äro sålunda icke andra än de, som vidlåda andra grufföretag, hvilka grunda sig på medverkan af enskilda jordegare. Någon fara, för att inmutare-intresset på sådant sätt skulle förqväfas, är så mycket mindre, som den olägenhet, hvilken den förste talaren påpekade, är ofantligt mycket mindre än de olägenheter, som äro förenade med bibehållandet af 1889 års kungörelse; och dock hafva dessa, hvilka — såsom man sagt — lagt så stora hinder i vägen för utvecklingen af grufindustrien i Norrbotten, icke utgjort något hinder för inmutningar i stor skala. Deras antal har tvärtom varit i ständig tillväxt. De tre åren, som följde efter 1889, var det många flere, som sökte inmutningar, än de 3 föregående åren; och under hela tiden, som 1889 års kungörelse egt bestånd, har enligt bergmästarens i norra distriktet redogörelse utgifvits 2,635 mutsedlar, af hvilka 1,407 meddelats å nyupptäckta fyndigheter och 1,228 å före den 19 augusti 1889 kända fyndigheter, samt 1673 afsett förnyad inmutning af fyndigheter, för hvilka mutsedlar redan en eller flere gånger med nämnda förbehåll utgifvits. Antalet af de ansökningar om utmål för inmutade fyndigheter, som på grund af 1889 års kungörelse icke kunnat af bergmästaren i norra distriktet bifallas, utgör för närvarande 291. Jag nämner dessa siffror, emedan jag sedermera skall till dem återkomma.

I fråga om afgälden har herr Kardell antagit, att denna kunde beräknas utgöra allenast 80,000 kronor för en malmbrytning af 2,000,000 ton. Skulle malmbrytningen i hela Norrbotten icke uppgå till mer, så vill jag framhålla, att i så fall afgälden skulle blifva betydligt mycket mindre än den angifna. Ty i dessa 2 millioner tons malm skulle då ingå hvad som brytes på Luossavaara, Kiirunavaara och Gellivare gruffält; och dessa företag drabbas icke af någon afgäld för de utmål, som blifvit bestämda före utfärdandet af 1889 års kungörelse. Den afgäld, som kommer staten till godo, är således icke stor. Jag anser dock, att den verkligen bör vara stor, ty det kan icke vara tvifvelaktigt, att det för staten kommer att blifva förenadt med åtskilliga omkostnader att ordna verksamheten der uppe — icke grufverksamheten, men väl all annan verksamhet, som blir med grufdriften för-

knippad. Att det blir nödvändigt för staten att vidtaga åtgärder för att ordna förhållandena, derom skola vi helt säkert blifva underkunniga, då vi få till behandling Kongl. Maj:ts propositioner om upplåtelse af mark på arrende till Luossavaara, Kiirunavaara och Gellivare bolag. De omkostnader, som komma att drabba statsverket i förenämndt hänsende, böra enligt min uppfattning rätteligen betalas af Norrbotten och dess grufegare, då det ju är på grund af grufdriften derstädes, som utgifterna nödvändiggöras för statsverket.

Nu är det emellertid mycket svårt att beräkna, huru förhållandena skola komma att gestalta sig i framtiden, och detta gäller icke minst om bestämmandet af afgäldens storlek och öfriga vilkor för rättigheten att idka grufdrift på kronans mark, i synnerhet som bestämmelserna skola gälla för en *lång* framtid. Kongl. Maj:t har detta afseende föreslagit, att från ingången af år 1930 inmutarne skola vara skyldiga att underkasta sig förändrade stadganden; utskottet åter har reducerat denna tid till tjugo år efter utmålsläggningen. Men redan tjugo år äro en lång tid. Alla, som nu lefva, veta mycket väl, hvilka stora ändringar förhållandena undergått på de senaste tjugo åren, och det är icke att förvänta, att ändringarne skola blifva mindre under nästföljande tjugo år. Förhållandena kunna därför ändra sig så, att Riksdagen skulle vara glad, om det dessförinnan vore möjligt att vidtaga några åtgärder till ändring i hvad som nu beslutas, men enligt utskottets förslag skulle Riksdagen under 20 år vara urständsat att vidtaga några sådana ändringar. Ur denna synpunkt anser jag det därför vara önskligt, att Andra Kammaren antog det af herr Jansson framlagda förslaget om tidsperiodens fixerande till 10 år. På det sättet skulle man genom en sammanjemkning kunna komma att stanna vid 15 år, och detta vore ju alltid bättre, än hvad utskottet föreslagit.

Man har anmärkt — och herr statsrådet nämnde det äfven — att om tiden sattes för kort, skulle detta innebära en skärpning i vilkoren för grufegarne, och derigenom skulle man riskera, att ingen vågade kasta sig på idkandet af grufdrift. Detta är ett resonnement, som hvar och en kan förstå skulle vara af stor betydelse, om fråga vore att afsluta kontrakt enskilda personer emellan. Skulle i ett sådant de framtida kontraktsbestämmelserna göras beroende på andra partens godfinnande, så kunde det vara en betänkelig sak att ingå ett sådant kontrakt. Men när det är på *Riksdagen*, som förändringarne i kontraktet skulle blifva beroende, synes mig förhållandet vara ett annat, och då bör icke den ringaste fara vara förknippad med att bestämma tiden till 15 år. Derigenom skulle möjlighet beredas för Riksdagen att inom en öfverskådlig tid vidtaga ändringar, för så vidt de bestämmelser, som nu komma att antagas, skulle visa sig icke vara väl funna.

Med afseende derå, att afgäldens storlek skulle kunna bestämmas för en ännu kortare tid, synas mig inga svårigheter böra möta. Då denna fråga förevar vid 1894 års riksdag, hade jernkontoret såsom sin uppfattning uttalat, att afgälden borde bestämmas hvart femte år. Och med afseende å det nu föreliggande förslaget yttrar bergmästaren i norra bergmästaredistriktet, att "för de fem första åren efter utmålslägg-

*Ängående
ändrad lydelse
af vissa para-
grafer i grufve-
stadgan.
(Forts.)*

*Angående
ändrad lydelse
af vissa para-
grafer i grufve-
stadgan.
(Forts.*

ningen någon afgift icke borde erläggas, utan sagda år betraktas såsom frihetsår, och att på grund af den erfarenhet om grufföretaget, som under dessa år vunnits, den årliga afgiften derefter borde bestämmas för viss period af t. ex. tio år“. Om därför denna kammare besluter sig för en tid af tio år och kamrarne stanna i olika beslut, samt man derefter genom en sammanjemkning kommer till en period af 15 år, så blir detta resultat nära öfverensstämmande med hvad bergmästaren ansett lämpligast beträffande tiden, under hvilken afgälden skall utgå med oförändradt belopp.

Den största betänkligheten mot förslaget förknippar jag med de föreslagna öfvergångsbestämmelserna, enligt hvilka, såsom herr Jansson redan påpekat, Kongl. Maj:t skulle hafva rättighet att, innan två år förflutit, sedan lagen trädit i kraft, meddela tillstånd till utmålsläggande. Det är alldeles tydligt, att i samma stund, som lagen träder i kraft, skola ansökningar om utmålsläggning ingå till Kongl. Maj:t. i ovanligt stor myckenhet. Det kan hvar och en lätt inse med ledning af de siffror, jag nyss tillåtit mig anföra rörande antalet gjorda inmutningar och redan begärda utmål. Men det är också alldeles tydligt, att utmålsläggningen icke kan försiggå med den snabbhet, att alla ansökningar genast blifva effektuerade. Det kommer måhända att draga om ett år eller så omkring, och i det fallet är faran af att alla inmutningar genast skall komma att utmålsläggas ganska väsentligt reducerad.

Men det står i alla fall kvar den betänkligheten, att i förslaget saknas föreskrift om, huru det för sådana spekulanter, som önska öfvertaga kronans jordegareandel, skall blifva kunnigt, att utmål kommer att läggas. Och då det just är vid utmålsläggningen, som spekulanter skola ingifva sina anbud till Kongl. Maj:t, är denna betänklighet mycket afsevärd. Jag föreställer mig dock, att Kongl. Maj:t icke skall underlåta att handhafva denna angelägenhet med all nödig aktsamhet om statens fördel, äfven om i detta hänseende någon särskild föreskrift icke finnes meddelad.

I nu nämndt hänseende skulle man ju kunna iakttaga, att, när en ansökning om utmålsläggande inkommit till Kongl. Maj:t, kungörande derom infördes i Post- och inrikestidningar med tillkännagifvande, att frågan om utmålsläggande komme att afgöras sex månader — eller någon annan tid — efter det kungörelsen varit i tidningen införd. Det blefve då möjligt för personer, som ville spekulera, att göra sig underkunniga om arten och beskaffenheten af de grufvor, hvarom fråga är, och att till Kongl. Maj:t inkomma med anbud för öfvertagandet af kronans jordegareandel på arrende.

Detta är egentligen allt hvad jag ansett mig böra yttra i denna fråga. För egen del skall jag icke motsätta mig, att utskottets förslag blir Riksdagens beslut. Jag skulle dock gerna ha sett, att med afseende å framtiden ytterligare några försigtighetsmått blifvit vidtagna, men jag skall icke framställa något yrkande.

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet Annerstedt:
Herr vice talman, mina herrar! Med anledning af den senaste talarens

yttrande skall jag tillåta mig fästa uppmärksamheten på två omständigheter. Den ena har afseende på den anmärkning, som af honom rigtats mot hvad förslaget innehåller derom, att ordnandet af jordegareätten skall hafva egt rum före utmålsläggningen. Denna anmärkning synes mig nemligen vara i väsentlig mån försvagad genom innehållet i 22 §, hvilken bestämmer, att utan Konungens tillstånd utmål ej må läggas tidigare än två år efter det afskrift af mutsedeln blifvit till Konungens befallningshafvande ingifven. Således har ju Kongl. Maj:t i allmänhet en tid af två år att ordna förhållandena, så att kronans jordegareandel blifver på bästa sätt begagnad.

Hvad beträffar den anmärkning, samme talare framställde derom, att förslaget icke innefattar bestämda regler, huru Kongl. Maj:t skall låta till allmänhetens kännedom komma, att här finnes en jordegareandel att spekulera på, så föreställer jag mig, att detta är en sådan verkställighetstörskrift, att Riksdagen kan med fullkomlig trygghet öfverlåta den till Kongl. Maj:t, då ju Riksdagen har till Kongl. Maj:t öfverlåtit att försälja sådan statens fasta egendom, som icke betingar högre årligt arrende än 500 kronor. Jag tror, att de, som vilja granska Kongl. Maj:ts förfarande vid försäljning af smärre kronolägenheter, måste erkänna, att Kongl. Maj:t i dylika fall alltid bevakat statens rätt så långt möjligt varit. På samma sätt är jag öfvertygad, att Kongl. Maj:t skall vid handhafvandet af dessa upplåtelse tillse, att vid ersättningsbestämmande statens intressen tillgodoses så mycket, som under för handen varande förhållanden är möjligt. Det ligger ju i sakens natur, att, om lagen föreskrifver, att Kongl. Maj:t skall tillse, att kronans jordegareandel begagnas, den första åtgärd, som af Kongl. Maj:t vidtages, då möjlighet dertill visar sig genom en begäran om utmål och mutsedels aflemnande å behörigt ställe, skall blifva den att i en eller annan form kungöra denna möjlighet. Huru denna kungörelse i alla fall skall ega rum, torde lagen omöjligt på förhand kunna bestämma. Det är ju gifvet, att olika förhållanden måste föranleda olika tillvägagående. Säkert är, att genom Konungens befallningshafvande och de organ, hvarigenom kungörelser vanligen bringas till allmänhetens kännedom, kommer också kungörandet af ifrågasvarande möjlighet att förvärfva begagnande af statens jordeganderätt att ega rum.

Slutligen ber jag att få fästa uppmärksamheten derpå, att under den tidsperiod å 20 år, som 17:de paragrafen talar om, är det icke alls omöjligt att i afseende å alla nya inmutningar få en ny lagstiftning till stånd. 17:de paragrafen innehåller ingenting annat, än att de, som redan fått sitt utmål, innan en ny lagstiftning kommer till stånd, hafva rätt att efter 20 år bibehålla det förhållande oförändradt, som egde rum vid utmålsläggningen. Och detta är ett förhållande, som enligt den allmänna uppfattningen anses icke innebära någon obillighet. Men det är ingenting, som hindrar, att, om Riksdagen finner en förändring af lagstiftningen lämplig, den infördes långt före utgången af de 20 åren och sålunda blir tillämplig på alla de rättsförhållanden, som der-
efter uppkomma.

*Ändrade
ändrad lydelse
af vissa para-
grafer i grufve-
stadgan.
(Forts.)*

*Angående
ändrad lydelse
af vissa para-
grafer i grufve-
stadgan.
(Forts.)*

Herr Redelius: Gent emot det enda ändringsyrkande, som blifvit framställt i afseende å § 17, ber jag att få svara med ett par ord och giäva några npplysningar.

Först vill jag framhålla, att det, som för sammansatta stats- och lagutskottet var ledande princip och hufvudändamål vid utskottets arbete, var att vinna, att alla de malmyndigheter, som blifvit inmutade under det sista tiotalet år, måtte kunna tillgodogöras. Derför ansåg utskottet, att det vore önskligt, att en lagstiftning komme till stånd, som möjliggjorde grufarbete vid alla dessa inmutningar. För att nå detta mål, har man — som hvar och en kan finna — haft att tillgodose tvenne delvis stridiga intressen. Det ena, det första, är inmutarens delvis redan af statsmagterna erkända och oantastliga rätt till halffparten af fyndighetens värde. Det andra intresset är det allmännas. Då man nu skulle våga dessa emot hvarandra, särskildt i denna punkt, som varit föremål för anmärkning — och något annat fäster jag mig icke nu vid — nemligen den tidslängd, under hvilken inmutaren skulle vara berättigad att under de stadgade vilkoren njuta fyndigheterna till godo, hafva, som vi se, olika siffror dervid föreslagits. Dels har en för alla gemensam period på 30 år, d. v. s. från år 1900 till 1930, föreslagits af Kongl. Maj:t, dels har motionären kommit med siffran 10. Utskottet trodde då först, att det skulle vara ett lämpligt medium att stanna vid siffran 15. Men då framhölls, särskildt från Första Kammarens ledamöter i utskottet, att det i vissa fall kunde vara — om icke precis hårdt, så likväl något ogynsamt för vissa inmutare med hänsyn dertill, att de dels under en lång tid fått vänta på utmål och fått underkasta sig åtskilliga försvarsarbeten och dels vidare under tiden från inmutningen till utmålsläggningen måst vidtaga andra åtgärder för att blotta fyndigheterna. För båda dessa grupper af arbeten måste de underkasta sig så många kostnader och så mycken tidsutdrägt, ansåg man, att det vore billigt, att de finge någon förmån, så att säga extra, för att uppväga dessa deras kostnader. På denna grund sammanjemkades slutligen meningarne i utskottet sålunda, att man stannade vid siffran 20. Man ansåg nemligen, att staten kunde lättare i någon mån gifva efter och jemka med sig i sina förmåner och rättigheter, än man kunde begära och fordra det af alla inmutare, äfven om det kunde medgifvas — såsom också blef framhållet och betonadt — att vissa fyndigheters inmutare borde kunna finna sig i en kortare tid för att kunna få ändring. Detta är nu blott en upplysning.

Jag tror för öfrigt, att man, från praktisk synpunkt sedt, måste hysa en ganska stor betänksamhet mot att antaga ändringsförslaget. Ty för att få lagförslaget till stånd, fordras båda kamrarnes samstämmiga beslut, och såvidt jag kunde förstå af Första Kammarens ledamöters i det sammansatta utskottet yttranden, skulle Första Kamraren icke ha någon synnerlig benägenhet att gå vidare på sammanjemkningens väg. Jag fruktar därför, att, om Andra Kamraren godkänner motionärens förslag att bestämma den tid, under hvilken inmutaren skulle komma att tillgodonjuta statens jordegareandel, till 10 år, förslaget faller. Det vore därför för dettas framgång önskligt,

att reservanten, min ärade vän och kamrat, herr Johan Anderson, ville finna sig i, att den ifrågavarande tidsgränsen bestämdes till 20 år.

På dessa skäl hemställer jag, herr vice talman, om bifall till det sammansatta stats- och lagutskottets förslag.

*Angående
ändrad lydelse
af vissa para-
grafer i grufve-
stadgan.
(Forts.)*

Herr Janson i Taberg: Med anledning af den siste ärade talarens yttrande och upplysningar ifrån utskottet om de skäl, som föranlett detsamma föreslå tidsperiodens bestämmande till tjugu år, skall jag, som hyser ett varmt intresse för att lagförslaget måtte gå igenom, samt för att icke genom konstitutionella svårigheter, i fall kamrarna fatta olika beslut, riskera dess fall, be att få återtaga mitt yrkande, att den tid, under hvilken inmutaren skulle komma att tillgodonjuta statens jordegareandel, bestämdes till 10 år, och i stället yrka bifall till utskottets hemställan oförändrad.

Vidare yttrades ej. Paragrafen godkändes.

§ 22.

Godkändes.

Efter föredragning af § 65 yttrade

Herr Redelius: Jag begärde icke ordet för att yttra mig i sak, utan endast för att, efter den utgång de hittills föredragna §§:na fått, hemställa, att kammaren måtte besluta, att vid föredragningen af de följande §§:na desamma icke uppläsa, utan att endast deras nummer uppropas.

Vidare till anteckning förekom icke. Efter det paragrafen godkänts, biföll kammaren den af herr Redelius sålunda gjorda hemställan.

Återstående paragrafer.

Godkändes jemväl.

Efter föredragning af *öfvergångsstadgandet* anförde

Herr Redelius: Mot detta öfvergångsstadgande har ett ändringsyrkande blifvit främställt af det innehåll, att orden "utan Konungens tillstånd" skulle ur stadgandet utgå. Jag anhåller, att kammaren icke måtte bifalla detta yrkande af det skäl, att jag tviflar på möjligheten att sammanjemka så olika beslut, som att dessa ord skola i stadgandet ingå eller utgå. Jag tror icke, att det kan vara förenadt med någon fara, att orden stå der, ty jag kan för min del ej tänka mig annat, än att Konungen bevakar statens sannskyldiga intressen vid sådana ärendens behandling, och att äfven tillfälle lemnas vederbörande att få kännedom om, hvad de behöfva veta, så att denna lag, som nu godkänts af kammaren, må kunna tillämpas på sätt vederbör.

*Angående
ändrad lydelse
af vissa para-
grafer i grufve-
stadgan.
(Forts.)*

Jag anhåller därför att få yrka, att öfvergångsstadgandet antages oförändradt.

Herr Nilsson i Skärhus: Äfven jag anhåller, att kammaren måtte godkänna öfvergångsstadgandet oförändradt, ty i detta fall kan icke någon sammanjemkning komma till stånd.

Jag yrkar således bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Öfvergångsstadgandet godkändes.

Ingressen och rubriken till lagförslaget.

Godkändes.

Utskottets i momentet gjorda hemställan förklarades vara genom kammarens här antecknade beslut besvarad.

Mom. b.

Bifölls.

§ 12.

Anmäldes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till §§ i riksdagsbeslutet:

n:o 13, angående bankovinsten;

n:o 14, angående åtgärder till undanrödjande af vissa missförhållanden vid försäljning af spirituösa drycker;

n:o 15, angående stämpelavgifter för vaxel och check;

n:o 16, rörande vissa ändringar i bestämmelserna angående stämpelavgiften;

n:o 17, angående vidtagande af åtgärder för beredande af ökad tillgång på utländska betalningsmedel;

n:o 18, angående ändring i vissa delar af förordningen om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund den 3 december 1880;

n:o 19, angående införande af lagbestämmelser rörande biträde af tolk åt domstol eller allmän åklagare;

n:o 20, angående ändrade straffbestämmelser för misshandel af djur;

n:o 21, angående lag om sameganderätt till fast eller lös egendom;

n:o 22, angående ändringar i gällande bestämmelser rörande skyldigheten att deltaga i byggnad och underhåll af kyrka m. m. samt tingshus och häradsfängelse;

n:o 23, angående ändrade bestämmelser i fråga om kungörande af slutting;

n:o 24, angående lagbestämmelser till skydd för det fria arbetsaftalet;

n:o 25, angående ändring i förordningen om kyrkostämma m. m.

n:o 26, angående ändrad lydelse af § 9 mom. 1 c) tulltaxe-
underrättelserna;

n:o 27, angående ändrad lydelse af § 10 mom. 4 i kongl. förord-
ningen den 13 juli 1887, angående vilkoren för tillverkningen af brän-
vin, sådant nämnda mom. lyder enligt kongl. kungörelsen den 1 juni
1894;

n:o 28, angående nedsättning i rekommendationsafgiften för in-
rikes brefpostförsändelser;

n:o 29, angående ändring af gällande bestämmelser i fråga om
prenumeration å tidningar;

n:o 30, angående vissa bestämmelser rörande sjöfarten och gräns-
trafiken mellan Sverige och Norge; och

n:o 31, rörande förslag till lag angående vapenöfning för ut-
rönande af härens krigsberedskap m. m.

§ 13.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 94, angående beräkningen af statsverkets ordinarie inkomster;

n:o 95, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upp-
låtande åt aktiebolaget Gellivare Malmfält af kronan tillhörig mark i
Norrbottens län m. m.; och

n:o 97, angående statsregleringen för år 1900;

sammansatta stats- och lagutskottets memorial n:o 11, i anled-
ning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande det sammansatta
utskottets i memorial n:o 7 framställda förslag till voteringsproposition;
samt

bevillningsutskottets memorial n:o 32, angående verkställd gransk-
ning af tulltaxan.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

§ 15.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *E. Eriksson* i
Qväcklingen under 6 dagar och herr *P. Paulson* under 4 dagar fr. o.
m. den 11 dennes.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,48 e. m.

In fidem
E. Nathorst Böös.